

KÖZÖSSÉGITEREK

A KÖZÖSSÉGI TEREK SAJÁTOSSÁGAI A BELSŐÉPÍTÉSZET TÜKRÉBEN

GAÁL SAROLTA
DLA DISSZERTÁCIÓ 2011

TÉMAVEZETŐK:
HUTTER ÁKOS DLA
BEDE ISTVÁN DLA

R. FÜRTÖS ILONÁNAK

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ építészeti útkeresés	05
TÉMAVÁLASZTÁS közösségi belső terek kialakítása eltérő szituációkban azonos építészeti törekvésekkel	
TÉR AZ ÉPÍTÉSZETBEN a tér fogalma az építészetben - elméleti megközelítések	06
TÉR AZ EMBERBEN a tér fogalma az emberben – az optimális belső tér feltételei	14
EMBER AZ ÉPÍTÉSZETI TÉRBEN az ember, mint időtlen lépték az építészeti térben	16
ÖSSZEGZÉS	55
IRODALOMJEGYZÉK	57

Építészeti útkeresés...

Első találkozásom az építészettel, belsőépítészettel - ha jól emlékszem – három éves koromban történt Bachman Gábor és Vida Judit műtermében. A kapcsolatkeresés még persze nem volt tudatos, a szomszédban laktak és gyakran jártunk hozzájuk. Egész pontosan emlékszem a „modellező műhelyre”, hiszen kedvelt játszóterem volt. Lenyűgözött a sok papír és azok a csodák, amik abból születtek. Volt valami misztikus abban, ahogy Gábor a tervrajzaiból életre keltette a szerkezeteket. Mintha akkor ott úgy éreztem volna, hogy egyszer én is tudója szeretnék lenni ennek a varázslatnak. Aztán eltelt jó pár év, és a felvétellel végleg eldöntöttem, hogy mit is szeretnék csinálni. Az egyetemi évek a forma kereséssel, szárnypróbálgatással, diák-ötletterv pályázatok készítésével teltek. A szakmai gyakorlatot Pelényi Margitnál töltöttem, ahol lehetőségem nyílt egy végtelenül tiszta, konzekvens, értékőrző és egyben forma bontó építészeti magatartást megismerni. A diploma előtti szemeszterre ösztöndíjat nyertem egy németországi egyetemre, ahol részt vettem egy éppen aktuális – szintén – diák-ötletterv pályázaton. Egy régi városi tömb rehabilitációjára kerestek megoldásokat, ahol a pályamunkám megosztott 1. díjban részesült. Talán ez a „siker”, talán a kihívás szelleme ösztönzött arra, hogy felvételizsek a doktori iskolába. 2008 őszén kezdtem a tanulmányaimat és abba a szerencsés helyzetbe kerültem, hogy Prof. Bachman Zoltán és B. Soós Klára vezetésével részt vehettem a Science Building belsőépítészeti munkáiban.

Nagy feladat volt, de rendkívül érdekes és sok tanulni valót rejtett magában. B. Soós Klára belsőépítéssel olyannyira jól sikerült a közös együttműködés, hogy egy-két későbbi munkájának is részese lettem. Mintha determináltak volna ezek a dolgok, a későbbi feladatok is főként ebben a témában következtek. Pályázatok, a Rétfalvi Donáttal közösen vezetett R + G Építész Műhely munkái és Bachman Tanár úr gesztusa is az alsószolcai metodista templom belsőépítészeti kialakítására, valamilyen módon a belső téri világgal kapcsolatosak.

Az értekezésem a belső közösségi terek témájára épül, építészet elméleti és gyakorlati síkon megközelítve azt. Az évszázadok folyamán kialakult építészeti kultúránk és világképünk alapján ma is több féle megfogalmazás és elmélet él a témával kapcsolatban. Három épület belső téri elemzésén keresztül vizsgálom a különböző térfajták, térrendszerek és térkapcsolatok folyamatát, a belső és a külső tér, valamint azok átmeneteinek egymáshoz való viszonyát. Tanulmányozom az építészeti éveim során megtapasztalt gyakorlati szempontrendszer alkalmazását a tervezésben, valamint megfigyelem az alkalmazott anyagok, felületek, térbeli kapcsolatok emberre gyakorolt hatását az épületben. Párhuzamot állítok privát és publikus terek között, valamint azok vegyes kapcsolatainak megjelenésében.

TÉR AZ ÉPÍTÉSZETBEN

a tér fogalma az építészetben – (építészetelméleti megközelítés)

E dolgozat alaptémájának is olyan „egyszerű” fogalmat választottam, mint: a belső tér. Két hétköznapi szó, mindenki tudja, hogy mit jelent. Mégis, ha meg kellene fogalmazni, le kellene írni, hogy pontosan mit is értünk a tér szó alatt, már mindenki hosszasan kezdene gondolkodni és minden bizonnyal egyre távolabb és távolabb kerülne az időben, hogy megtalálja a tér fogalmának kialakulását, alapvető jelentését. Talán rajzolnánk, talán tömegeket és a „nagy semmi” viszonyát próbálnánk ábrázolni, vagy éppen különböző érzékszerveink reakcióit igyekeznénk szavakba önteni. Persze az sem mellékes, hogy kinek tennénk fel a kérdést: mi a tér? Óvodásnak vagy egyetemistának, filozófusnak, szociológusnak, képzőművésznek, matematikusnak, csillagásznak vagy egy építésznek? Látásmódjukból, tudományos ismereteikből, tapasztalataikból kifolyólag valószínűleg mind más választ adnának.

Mi az építészet? A modern kor felfogásában téralkotó művészet, funkcionális karakterrel, esztétikailag is értékelhető sajátossággal; célját a külső vagy belső tér létrehozásában határozzuk meg. Alapelemeiként ismerjük a tér, forma, méret, a kint és bent, a tömör és üres, a vonal, a sík, a tömeg, mérték- és arányrendszer, szimmetria és eurytmia, valamint fal, ház, város fogalmakat.

*„Vallum és intervallum – falak és falak határolta térközök: ez az építészet legegyszerűbb s talán legáltalánosabb meghatározása”
Hajnóczy J. Gyula*

Az Építészettörténeti és építészetelméleti értelmező szótár szerint, az építészet az építész sajátos műszaki és művészi alkotómunkájának eredménye, a (képző)művészet egyik ága. Az építészet az általános társadalmi igénnyel meghatározott konkrét egyedi épületigényt .. kollektív szellemi munkával, .. építéssel előállított „művészi” színvonalú tárgyban elégíti ki.

Ezek szerint az építészet egyik feladata meghatározott funkciójú terek létrehozása. A természeti tér egy szakaszát lehatárolni, leválasztani és ténylegesen vagy csak vizuálisan zárt térré alakítani. A falak között így keletkező/maradó „űr” pedig az építész mesterségének legfőbb „anyaga”.

Igen ám, de mi is az a tér, amit az építészet során létrehozunk? Ismét a 20. századi építészeti értelmező szótár meghatározásából kiindulva az a tér fogalmát szerepének kettős jellegével magyarázza; részben az épület létezésének közege, hiszen az építészeti alkotás mindig térbeli, részben pedig az építészeti tevékenység tulajdonképpen tárgya, hiszen az építészet célja elsősorban az, hogy a természeti tér egy szakaszát valamilyen rendeltetéshez igazodó, valamilyen meghatározott élettevékenység kibontakozásához a kedvező feltételeket biztosító emberi környezetté változtassa.

Az építészettörténet ennek a térformálásnak a története, ami meglehetősen későn – csak a 19. század végén – kezd a klasszikus fizikai értelemben vett tér fogalmával és mint koncepcióval foglalkozni, ekkor kezd tudatosulni az építészetelméleti gondolkodásban.

Ez az egyszerű szó az építészetelméletben alapvető jelentőséggel bír. A tér fogalmával, úgy érezzük, egyenesen az építészet lényegére tapintunk, hiszen az építészet kérdése sok tekintetben a tér kérdésévé vált. Éppen ezért sok gondolkodó, filozófus, építész tett kísérletet a tér valamilyen megfogalmazására és ennek eredményeként sok fajta egymásra épülő, vagy egymásnak ellentmondó térelmélet született.

A tér fogalma Platón Timaioszában még nem azt jelentette, amit mai, köznapi értelmében jelent. Absztrakt gondolkodás eredményezte filozófiai fogalom volt, ami a tér fizikai, ugyanakkor anyagtalanságát minőségét illető bonyolult kérdéseket vetett fel, amelyekkel Platón óta számtalan természettudós és filozófus próbált szembenézni - építész viszont alig. Ma az építészeti vitákban a tér jelentése kulcsfogalommá vált és talán ezért sem törekszenek a különböző jelentéstartományok elhatárolására és pontos meghatározására.

Henri Lefebvre francia filozófus „A tér termelése” című művében kijelenti, hogy „az építészet bármilyen definíciója előfeltételként megköveteli a térkoncepció magyarázatát és analízisét”.

Immánuel Kant szerint a tér „csupán a külső érzékek valamennyi jelenségének formája, vagyis az érzékelés szubjektív feltétele, amely nélkül nem rendelkezhetünk külső szemlélettel.” Tehát a tér, mint ismeretelméleti kategória csak az ember tudatában létezik, aki ennek a gondolati formának a segítségével értelmezi érzéki benyomásait.

Építészeti térről először a művészettörténészek kezdtek el beszélni, de egyelőre csak az észlelés folyamatát vizsgálván az építészet szemlélésében. Igazán az építészetet, mint téralakító művészetet is először Alois Riegl művészettörténész határozza meg A későrómai iparművészet c. könyvében 1901-ben, és azt kérdezi: **“De nem a térképészre irányult-e az emberi műveltség ébredése óta minden olyan építőművészet célja, mely egy puszta emlékkő állításánál többet akar?”** Ebben a felfogásban az építészet célja a (zárt) térnek a létrehozása és a tér határainak a megteremtése. A tér határának a megformálásával az épület plasztikai alkotássá változott. Felismerték a tér jelentőségét, a tér-tipológia alapvetően a teret határoló felületeknek, mint síkoknak az érzékelési (felfedezési) folyamatát elemzi. Az építészet értékelésének hangsúly a térhatár által létrehozott “valamire” helyeződik, ami azért definiálható nehezen, mert önmagában nem kézzel fogható, pusztán csak a határoló falak közötti levegő.

Riegl a tér lehatárolásának három fázisát különbözteti meg. Az első fázis, amikor a tisztán síkszerű elemekkel létrehozott teret - közvetlen közletről - **tapintás útján** értelmezzük, ezt a görög **haptikus** (tapintásra alkalmas) szóval kategorizálja. A második fázisban a térhatár már nem csak síkszerűségével, hanem plasztikusságával is jellemezhető, ahol a síkból kiemelkedő formákat a **szemünk** az árnyékok segítségével **érezkeli**. Tehát az érzékelésben itt már nem csak a tapintás, hanem egy optikus folyamat is jelen van, de mindkettő szükséges a teljes kép kialakításához. Ez a kategória a **haptikus-optikai** jelzöt kapta. A térformálás harmadik módja már elszakad a közvetlen fizikai kapcsolat lehetőségétől. Itt a tér tapintással már nem, csak **tisztán optikailag** érzékelhető, a határai kitágulnak, anyagszerűsége megmarad; ez a kategória képviseli a **valódi teret**.

Adolf Hildebrand (1847-1921) müncheni szobrászművész 1893-ban meglepően új elképzeléssel állt elő: bevezette a *Raumganze* fogalmát, ami a *téri összefüggésekről* alkot új látásmódot: rávilágít az **egységes folytonos tér** fogalmára, a **tér kontinuitására**, és annak **határtalan háromdimenziós kiterjedésére**, amit leginkább mozgásunk során észlelünk. A szerkezetek, tömegek közti teret, mint egybefüggő víztömeget írja le, ami homogén közegként összeköti a lehatárolt, természetből kimetszett részeket.

A térérezkelést két alapvető fogalomra bontotta: megkülönböztetett **„látó-képzetet”** és **„mozgás-képzetet”**. A „látó-képzet” egy háromdimenziós tárgy tisztán kétdimenziós megjelenése, amit az ember egyszerre képes tekintetével megragadni. A „mozgás-képzet” ezzel szemben az egyes látványok időbeli szekvenciája, ami a szem letapogató mozgásával fokozatosan jön létre. Mindkét fogalomnál egyelőre még csak a látás dominál, ami során ingerek érik a szemlélődőt, amit az agyában képpé formál. Itt még nincs jelen a *beleérés* vagy az *érzelmek által kialakított vélemény*.

Mind emellett Hildebrand megkülönböztette a tárgyak/elemek **létformáját** és **hatásformáját**, ami meghatározza a tér érzékelését. Azt a formát nevezi létformának, amit a tárgyról „részben közvetlenül mozgás által nyertünk, részben a jelenségből absztraháltunk.” A hatásforma ezzel szemben „az a forma-benyomás”, amit az adott jelenségből nyerünk, ami az abban lévő létforma kifejezése, mindig közös produktuma egyfelől a tárgynak, másfelől a megvilágításnak, a környezetnek és a változó álláspontnak. Ahhoz, hogy a tárgyakat - az építészeti elemeket - művészien láttassuk, hatásformára van szükség. *„S bár az építészet nem pusztán a megformált térbeliség érzékelését jelenti, hanem a térbeli mozgás általi állandó változást is magában foglalja, az építésznek, ugyanúgy mint a szobrásznak, egy térbeli létforma transzformációját kell megoldania egy hatásformában. A tér tehát nem következmény, hanem a plasztikus alakítás tárgya.”*

Hildebrand megközelítésének ugyan voltak kritikusai, ennek ellenére térfelfogása olyan újszerű gondolkodás- és látásmódot generált, amelynek köszönhetően mind a művészetben, mind az építészetben és városépítészetben kezdett kikristályosodni a tér eszméje.

Csak ezek után kezdtek úgy leírni az építészet észlelését, mint **az emberi test térbeli mozgásra való reakcióját**. August Schmarsow (1853-1936) német művészettörténész felfogásában *az építészet az ember külvilággal való testi kapcsolatának az eredménye, anyagi kifejezése*. Elmélete szerint az észlelés két területen történik; egyrészt **tapintás** és közvetlen **érezkelés** útján, másrészt a perceptív szféra kibővítéseként a **látás** útján. A látásunk eredetileg kétdimenziós, síkszerű, tehát maga a tértudat a tapintás folytán testtudatunkból ered. Schmarsow rámutatott **a testtartás, a mozgás és észlelés**, valamint az **építészeti alkotás térbelisége közötti kapcsolatra**. Az építészet lényegét egyre fejlettebb tértudatosságunk fényében *tiszta térforma-alkotásnak* látta.

G. W. F. Hegel 19. századi német filozófus az építészetben még elsősorban térelhatárolást látott. Úgy vélte, hogy az építészet „a legkevésbé tökéletes művészet”, hiszen feladata mindössze arra korlátozódik, hogy „a szellemnek eleven valóságos ittlétében értő külső környezetet készítsen.” Gottfried Sempernél viszont éppen e térelhatárolás által vált az épület a kultúra eszközévé, s így születhetett meg az építőművészet.

A század forduló brit építészei az érzékelés- és az észlelépszichológia modern elméleteitől reméltek új, tudományos alapokat munkájukhoz. Geoffrey Scott brit építész kritizálta, hogy az építészek semmibe veszik a teret, mivel az anyagtalan. Ő a *teret* úgy definiálta, mint a *mozgás szabadságát*: „Észjárásunk az anyaghoz tapad. Arról beszélünk, amit eszközeinkkel megmunkálunk, tehát ami szemünket megragadja. Az anyagot alakítjuk, a tér következmény. A tér „semmi” - a testet alkotó anyag merő tagadása. Ezért nem vesszük észre.” Ennek a tértudatnak nem igen volt köze az új építészeti programhoz. Viszont Wilhelm Worringer (1881-1965) *Absztrakció és beleérezés* című 1908-as művében a *térhez való viszony* két különböző *kulturális típusát* fejt ki. Ez nagy hatást gyakorolt a prágai *kubizmus fejlődésére*, de az expresszionizmus esztétikájára is.

Jean Gebser erre a tézisre építette fel az európai vizuális fejlődés három nagy korszakát: a reneszánszig tartott a tértudat nélküli „nemperspektivikus világ”, majd a reneszánsz következett a „perspektivikus világ” téruralásával és időtől való félelmével, és végül eljött a modern „perspektíva nélküli világ”, amely tematizálta az időbeliség kérdését.

Ebben az időben a tudomány, a technológia és a kultúra mindennapos fejlődésen ment keresztül, amit alaposan befolyásoltak a pszichológia újabb felismerései. Az észlelésszichológia fejleményei egyaránt foglalkoztatták a képzőművészeket (futuristák és kubisták), építészeket és művészettörténészeket. Legfőbb témáik a térábrázolás különböző módszereiről szóltak, utóbbiak a térfogalom meghatározását is beépítették új rendszerezésük alapjaiba.

Paul Frankl (1878-1962) prágai születésű művészettörténészt - aki építészeti tanulmányokat is folytatott - kifejezetten foglalkoztatták a *terek geometriai minőségéről* szóló kérdések, amely során új fogalom párokat vezetett be, mint például **térösszeadás – térkivonás**, ezzel is előremozdítva az építészet fejlődésének pontosabb periodizálását.

Az építészeti térkonceptiók összefoglalásával elsők között Herman Sörgel „Építészet-esztétika” című 1918-as művében foglalkozott, ahol az építészet lényegét térbeliségében látta, azt *térszerű művészetnek* nevezte és az *épülettéstet a térképzés eszközének* tekintette. Követte Hildebrand különbségtételét a **léttér** - „az *objektív, valóságos tér*, ahogyan látni nem, csak gondolni lehet” -, a **megjelenés tér** - „egy térészlelés természetes, fizikailag keletkező benyomása az emberi szem retináján” - és a **hatástér** - „a művészi esztétikus tér” - között. *Az építészet feladata ez utóbbi megalkotása.*

Egyre fontosabb szerepet kapott maga a *tér és az ember térhez való viszonya*. Bár Paul Flechter, az expresszionizmus korai teoretikusa úgy látta, hogy az építészet már nem képes tartalommal megtölteni a teret: „Az építészeti tér a láthatóvá vált korszellelem, jelkép. Amikor e szabaddá vált szellem nem kötődik többé a térhez, abban a pillanatban megszűnik a tér titokzatossága. Tér létrehozható jelképi tartalom nélkül is. Viszont akkor az építészet sorsa megpecsételődik, akkor az építészet eltűnik.”, Leo Adler berlini építészetkritikus 1926-ban mégis úgy látja, hogy az építőművészet lényege „*egy esztétikusan-célszerű térszervezés átültetése egy fizikailag-célszerű téralkotásba (az empirikus tér háromdimenziós valóságába) háromdimenziós tömbfelületek alkotása segítségével*”. A 20. század első évtizedére a tér kérdése már számos várostervező és építész érdeklődését felkeltette és az első világháború után, a modern építészet kibontakozásával került az építészeti diskurzus középpontjába. Az építészet alapelemeire - köztük a térre - terelődött a figyelem.

A 20. század első éveiben történt az egységes perspektivikus tér felbomlása mind a városépítészetben és az építészetben, majd amikor Frank Lloyd Wright is elérkezik „a doboz szétrombolásához”, már időszzerűvé válik az építészet új céljainak a megfogalmazása. A „destruction of the box” a tér zárt határainak a felbontását jelentette - kezdetben csupán az egyértelmű határok és csuklók ügyes elleplezését. 1904-ben a Larkin-irodaházban ennek jól kiszámított példáját láthatjuk, ahol „a sarkok teljesen eltűnnek, ha elhatározzuk, hogy ott a teret be-, vagy kiengedjük. A szokásos támasztó- és teherhordó szerkezet, a szokásos doboz-építésmód alkalmazása helyett konzollal és folyamatossággal új épületszerkezet érzését fogjuk nyerni.”

Adolf Loos a modern lakóház belső térszervezésében nyitott új utakat; Raumplan (tér-terv) fogalma villáinak komplex, egymásba illesztett dobozokhoz hasonló belső térelrendezését jelenti, egyben bonyolult térbeli organizmussá is alakítva azokat. Szerinte „a helyiségek abból alakulnak ki, amit a tömegek szabadon hagynak.”

A német Mies van der Rohe Wright és a hollandok hatásra fejlesztette ki áramló tér koncepcióját, melyben csak kitérő faldarabok és üvegfalak tagolják az egyébként összefüggő teret (Barcelona-pavilon 1929).

Fritz Schumacher (1869-1947), Hamburg város főépítésze és jelentős hamburgi épületek tervezője, különbséget tett az építészet *értelemszerű, lelki és érzéki hatásai* között és a funkcionalitás helyett inkább ez utóbbit tartotta döntőnek. Megfogalmazta a belső tér, az építészeti test és a külső tér hármásának összefüggéseit; ahol a negatív vagy **konkáv** szó a **belső térre**, míg a pozitív vagy **konvex** megjelölések a **külső térre** vonatkoztak.

A két világháború közötti időszak a különböző perspektívák alkalmazásáról és a tér további felfedezésének kísérleteiről szóltak. Régi és új „perspektívaként” egészen felértékelődött az axonometria, amely leginkább El Liszickij, a Bauhaus és a holland De Stijl-csoport munkáiban jelentkezett. Theo van Doesburg vetette fel először azt a gondolatot, hogy az új építészet a modern természettudomány **négydimenziós térfogalmával** dolgozik. Negyedik dimenzió, tehát az idő, ami a mozgás során változást generál. Moholy-Nagy László „Az anyagtól az építészetig” című művével rávilágít a térfelfogásunk sokrétűségére (44 különböző tér-fajtát számol össze) és hangsúlyozza, hogy „a tér érzékeink útján tapasztalt realitás”, a fizikai tér pedig nem más, mint „a testek helyzeti viszonylata”. Használja az „organikus térélmény” kifejezést is, ami alatt a látásunk és a mozgásunk - mint helyzetváltoztatás - során tudatosuló benyomást érti, amely folyamat tapintásunk, hallásunk és egyensúlyérzékünk segítségével lesz teljes. Célja a világ egy újfajta szemléletmódjának a megfogalmazása volt.

Az építészetelmélet szótárában megjelenik - az Edward T. Hall amerikai antropológus által alapított és elnevezett - **proxemika**, mint új tudomány, amely kultúra és tér viszonyát vizsgálja, pontosabban különböző kultúrák sajátos viszonyát a térhez, s ennek megjelenését az építészeti és városépítészeti döntésekben, valamint a személyes és társadalmi kapcsolatokban.

Sigfried Giedion a teret tekintette az építészet modern elmélete kiindulópontjának, de nem tett különbséget a modern fizikai értelmében vett tér, mint anyagtól függő energiamező és a kanti értelemben vett tér, mint a mozgó testek optikai észleléséből keletkező kategória között. *Space, Time and Architecture* (1940) című művében olvashatjuk a tér-esztétika és a modern fizikai térre vonatkozó felismeréseit, funkcionális és szerkezeti vizsgálatait. Bruno Zevi és Moholy-Nagy Lászlóval ők voltak azok, akik párhuzamba állították a modern matematika és fizika nem-euklidészi térfogalmát az avantgárd művészet, fényképezés és építészet új tér-idő szemléletével.

Már szó volt a kubizmusról, amely szakított a reneszánsz óta uralkodó perspektivikus, empirikus látványszerű megjelenéssel és helyébe a relativitás tér és idő koncepcióját helyezi. Eltűnik tehát a perspektíva, a termélység helyett az egymást átfedő rétegek válnak a meghatározókká, hasonló irányelv mentén, mint ahogyan Le Corbusier az épületei térbeli kompozícióját felépítette.

A transzparencia, mint a művészet többi ágánál itt is megjelenik. Colin Rowe és Robert Slutzky „Transzparencia” című tanulmányukban foglalkoznak e témával, míg Sigfried Giedion a Bauhaus-épületek kapcsán megfigyeli, hogy a teljes üvegfal „kiterjedt transzparens felületével” teszi lehetővé a síkok lebegő kapcsolatát és olyan "átfedését", amilyen a kortárs festészetben feltűnik; "egymást átfedő síkok" jellegzetes "transzparenciája" az analitikus kubizmusban.

Dom Hans van der Laan holland építész is foglalkozik a *tér fogalmának inkompatibilitásával*, miszerint a *véges építészeti tér és a végtelen természeti tér* – amelyből ki van metszve - egymással szemben áll, de ugyanakkor ki is egészítik egymást, hiszen egyik a másik nélkül nem létezne. Hiszen az építészeti tér az eredeti végtelen térből jön létre: két fal már elkülönít, leválaszt egy teret, ami lehet „**burok-tér**”, ha kívülről szemléljük és „**mag-tér**”, ha belülről tapasztaljuk. A posztmodern építészei, Robert Venturi és Denise Scott Brown, a modern építészet „tér-istenítését” kifejezett iróniával szemlélték.

Az eddigiek alapján különböző fogalmak alakultak ki - egyrészt *érzéki észlelés útján*, másrészt *fizikai értelemben – a tér meghatározására*. A tér modern fenomenológiáját Edmund Husserl alapozta meg, aki a térbeliség benyomását egy mozgás közbeni – idődimenzióval rendelkező - észleléssorozat eredményének tartotta és összefüggésbe hozta saját testmozgásunk tudatával.

Az ember végtelen térhez fűződő viszonya a kultúrtypológia alapjává vált, mind az antropológia, a néprajzkutatás, mind a művészettörténet számára. Szemben állt a „barlangérzés” a „kiterjedésérzéssel”. Worringer leírásában megjelenik „a nagy térrel szembeni félelem”, amit elsősorban a szubjektum neurózisa és fóbiájaként értelmeznek.

A teret szociális jelentésében vizsgálva Ernst Cassirer arra a következtetésre jutott, hogy a „tér” a kultúra terméke és hogy a különböző kultúrák sajátos világképe nagyban befolyásolja a térbeli viszonyokat és azok ábrázolásmódját. A térkitöltés fogalmát a tér minőségi jellemzésére használták.

*„...Mint említettük, természetes igényünk, hogy környezetünkben tájékozódjunk. Ennek a törekvésünknek az eredménye az ember **helyzetérzése**, melyet főként látási érzetek biztosíthatnak. Ha a környező tér formailag megfogható, zártabb jellegű, a szemlélő tudatában **térérzet** lép fel. A körülöttünk kiformalódó építészeti tér tulajdonsága, jellege a térérzetet különböző érzelmekkel átszínezhets. A térérzethez kapcsolódó érzelmi hatások együttesen biztosítják a **térhatást**. Ha a térhatásban szereplő tényezők harmonikus egységében valamilyen építészeti tartalom kifejezésre jut, **művészi térhatásról** beszélhetünk.*

Pogány Frigyes: Belső terek művészete. (Budapest, Műszaki Könyvkiadó, 1955.)

TÉR AZ EMBERBEN

a tér kialakult fogalma az emberben – az optimális belső tér feltételei

Az ember alapvető igénye a kezdetektől fogva, hogy hajlék legyen körülötte, ahol biztonságban, az időjárás viszontagságaitól függetlenül élhessen. A történelem folyamán végbemenő változások követték az ember evolúciós fejlődését, a technika gyors ütemű szárnyalását. De nem elég csak az idő síkján mérni az építészet változását, mert az „ahány hely, annyi ház” elvén kiindulva, hamarosan a variációk sokféleségével találjuk magunkat szemben. Szinte minden tényező befolyással van az épületek kialakulására: az éghajlat, domborzat, társadalom, gazdaság, kultúra és vallás, hagyományok, hogy csak a legalapvetőbbeket soroljam. Mégis egy valami mindenhol egy és ugyanaz, egy valamiben minden ház megegyezik, ez pedig az időtlen léptéke: az ember, a felhasználó.

Renato de Fusco, Lao Ce, Schmarsow, és Yevi tanaira támaszkodva megállapítja: az építészet feladata az, hogy **belső üres teret** állítson az ember rendelkezésére. Hozzáteszi, hogy az ember ebben a térben él és működik. A belső üres tér nem passzív színpad, hanem eszköz, amely a benne lakó, működő emberre sokrétűen hat. A belső térnek lehet elválasztó, elszigetelő és lehet összekötő hatása. A belső üres tér nem lehet akármilyen; kell, hogy legyen bizonyos minimális magassága. A védőfalnak tehát valamilyen módon függőlegességet kell tartalmaznia.

Az ember, mint időtlen lépték alkotja az építészet alapját.

"Kezdetben minden mértékegységnek természetes alapjai az emberi végtagok voltak. Tökéletesebb fogalmunk van a tárgyak nagyságról, ha arra gondolunk, hogy a tárgyak ennyi hüvelyk, vagy könyök hosszúak, ennyi láb szélesek, ennyi ember magasak, vagy ennyi fej nagyok. Ezek a fogalmak velünk születtek, ezeknek a nagysága, úgy mondhatjuk, az ember vérében van. Mindennek azonban a végét vetette a méter bevezetése. Ezért magunknak kell az általunk elfogadott egységből, a méterből a lehetségesen pontos, de élő képet kialakítani...."

(dr. Reischl Antal - Lakóépületek tervezése - Tankönyvkiadó. 1973)

A múlt században A Zeising, majd E. Moessel végzett vizsgálódásokat az emberi méretarányokkal, és megalkották az arany metszésekkel való pontosabb méréseket. Az újabb korban Le Corbusier minden tervét a méretarányok arany metszési szabályai szerint a "Le Modulor" megalkotásával készítette. Az ő mértékegysége: embermagasság = 1,829 m, köldökmagasság = 1,130m stb.

Hajnóczy J. Gyula szerint „az épített környezet nem más, mint tárgyiasult emberi magatartásforma.” Az embernek a térhez való viszonya, magatartás- és viselkedésformája tehát az épületben valami módon jelen van. Az embernek a térhez való viszonya történelmileg, területileg, illetve kultúrkörönként, sőt egyedileg is különböző. A földön álló ember morfológiailag hengerhez hasonlítható tárgy, amelynek elülső oldalával érzékeli a környezetéből érkező benyomásokat, az az oldal a befogadó. Meghatározta a függőleges és vízszintes látás határait, amikor azt feltételezte, hogy egy sík felület „erőtere” addig tart, amíg az ember látja ennek alsó (az alsó síkkal érintkező) és felső (vízszintesen lezáró) határát. Az ismert látásélettani vizsgálatok alapján az emberi látómező egy aszimmetrikus kúp alkotóival határolható le. Annak a síknak a hajlásszöge, amin belül látásunk még éles képet alkot a szem magasságába helyezett vízszintes síktól lefelé 20fok, felfelé 40fok. Oldalirányban ugyanez a határ az emberi test függőleges szimmetria síkjától jobbra és balra 45-45fok-ban adható meg.

Hajnóczinál a haptikus határt Le Corbusier kinyújtott karú emberének, a modulornak a magassága határozza meg, s ezt fundamentális térnek nevezi. Az enteriőrben a tér lezárásának felső határa – a fundamentális réteg fölött – csak optikailag érzékelhető, ez az integráns tér/tartomány, míg az azon túli természetes teret, szférikus közegként definiálja.

Érdekes kérdést vetődik fel a tanulmányban: miért vágyik az ember oly magas terekre, ha ő maga – „padló-lakó” létére – nem tudja azokat kihasználni, bejárni?

A hétköznapi tereket alrendszerekre tagolják a különböző érzékszervekkel szerezhető információk is. A látás, a hallás, a tapintás, a szaglás sajátos tereket képez ugyanazon fizikai téren belül. Ezeknek a tereknek a megkülönböztetése, viszonyuk, átfedéseik ismerete az építészeti téralakításban gyakorlati szempont.

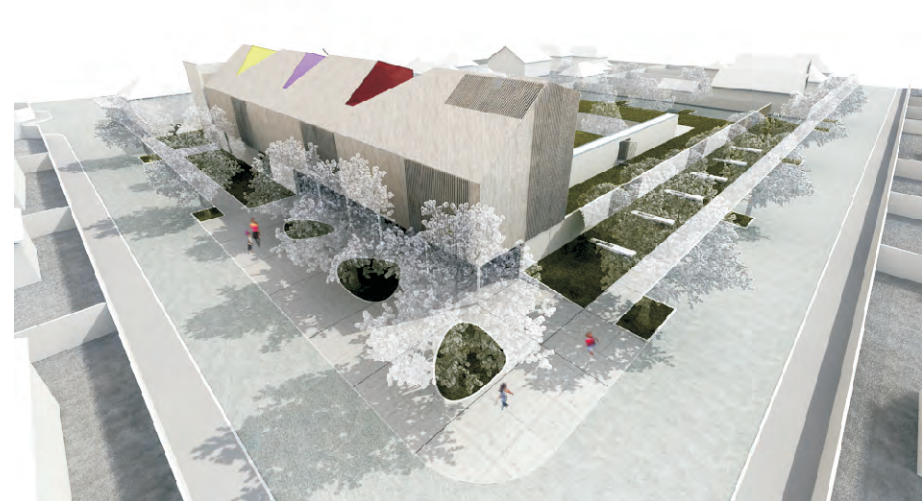
Nemes Nagy József szerint „az építészeti tereket emberek használják vagy fogják fel. Tehát, ha azokat azért alkották, hogy az oda tervezett tevékenységekhez az adott természetes és szociális környezetnél kedvezőbb színteret teremtsenek, e tereket mindazon érzékelések szempontjából koncipiálni kell, amelyekkel az ember rendelkezik, nevezetesen fotoreceptorok (látás), mechanikai (hallás, érintés), sőt kémiai receptorok (szag, ízlelés) adta benyomások szempontjából. Csak így láthatja el a tervező építész feladatát, hogy a térben tartózkodóknak komfortábilisabb téralternatívát biztosít, vagyis a teret a befogadott tevékenységekre (pl. beszélgetés, filmnézés) optimalizálja...”

EMBER AZ ÉPÍTÉSZETI TÉRBEN

az ember, mint időtlen lépték a térben

„Az épülettervezéshez tudni kell a jól felépített ember méreteit különböző testhelyzetben, az eszközök méreteit, tárolási szükségleteit és mindezekből meg kell állapítani a bútorok, a berendezés kívánatos nagyságát; tudni kell, hogy mennyi helyre van az embereknek szükségük a bútorok között, hogy azok azért kényelmes közelségben maradjanak, anélkül, hogy a helyiség túlzott méretűvé válna; tudni kell a bútorokat, a berendezést célszerűen elhelyezni, hogy az ember a helyiségekben megfelelően végezhesse feladatát, vagy kellő pihenést találjon; tudni kell, melyek a legkisebb méretei azoknak a tereknek (helyiségeknek), amelyekben az ember mindennap mozog, mert ezek a tipikus terek adják a térérzet erős összehasonlító képzetét; tudni kell a helyiségek, az épületrészek közötti rendeltetésbeli kapcsolatokat, amelyek meghatározzák az ember mozgási lehetőségeit a terekben. Legalább olyan fontos azonban a térérzet érzelmi oldala. Annak, hogy a teret mértezzük, soroljuk, osztjuk, megvilágítjuk, színezzük, berendezzük, kapcsoljuk stb., jelentősége van abban, hogyan fogjuk ott érezni magunkat... ” dr. Reischl Antal

A **pestszentimrei Óvodacentrum** építészeti tervpályázat témája egy 9-csoportos óvoda és bölcsőde, valamint egy centrum kialakítása családsegítő, gyermekjóléti és civil szervezetek számára. A tervezési terület a Budapest délkeleti részén fekvő községben, Pestszentimrén, két merőlegesen találkozó utca által határolt telek. A tervezési program minimális helyszükségleteit kiszámítva, az jócskán meghaladja az adott hely lehetőségeit. A kiírók nyolc óvodai csoportszobát és egy - lehetőség szerint szeparálható – bölcsődei szobát kérnek a hozzátartozó alapvető funkcionális felszereltséggel, kiszolgálóhelyiségekkel, óvoda vezetői és személyzeti helyiségekkel. A feladat része még egy külön működő szociális blokk a fent említett szervezetek számára.

1. TÉZIS

Az óvoda, mint közösségi tér, a gyermek – mint még ki nem alakult személyiség - fejlődését elősegítő terek és hatások színhelye. A nevelés és oktatás legfontosabb, ha nem is egyedüli, első materiális kerete. Az óvoda átmeneti jelenség az otthon privát szférája és a társadalom publikus szférája között; amikor a gyermek 3 éves korában már biztonságosan mozog otthon, elérkezik az ideje a tágabb közösségi életre való felkészülésének. Egyfajta szocializálódást kezdeményező és tanító funkció és aktív cselekvési színtér is egyben. Ebben a korszakban a gyermekek megtanulnak beilleszkedni a közösségbe, feszegetni és kibontakoztatni saját maguk és a világ határait, valamint játékok segítségével felkészülni az iskoláskor fegyelmezett tanulási feladataira.

Mint minden középület, az oktatási-nevelési létesítmények épületei is eszmei, térbeli és fizikai kapcsolatok csomópontjait képviselik.

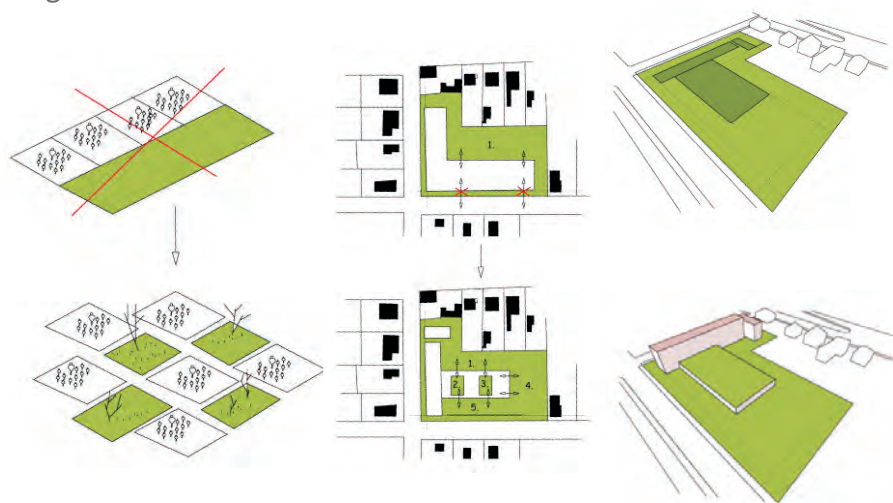
(Gádos Lajos)

Telepítés

A telekadottságok és a szabályozás adta paraméterek kielégítésén túl a megfelelő tájolás, a csoportszobák kellő benapozásának biztosítása volt, ami az épület telepítését meghatározta. A telket dél, délnyugati irányból határoló Podhorszky utcafront beépítése a délutáni órákban leárnyékolná a terület fennmaradó részét, így a zöld felületek és a funkciók benapozása sem lenne megfelelő. A Vezér utcára helyezett domináns tömeg északi elhelyezkedése a tájolás mellett a kellő intimitást is biztosítja a csoportszobák földszintes tömegének. Ezzel a pozicionálással – magasabb tömeg észak, északnyugatra a vezér utca mentén, földszintes tömeg a telek belső területén – biztosítható a funkciók teljes napszakban történő megfelelő benapozása.

Ez a telepítés szolgálja azt a koncepcionális alapvetésünket is, miszerint a zöldfelületek differenciált kialakítása – intim játszóudvar, nyugodt pihenőkert és nagyobb sport udvar – jobban szolgálja a megfelelő, változatos funkcionális kialakítást, mint a helyiségek kinyitása egy nagyobb egybefüggő zöldfelületre. A tájolás eredményeként napos átrium udvarok kapcsolódhatnak a csoportszoba egységekhez, kibővítve azok belső terét.

A telepítés meghatározója a két elkülönülő funkció (családsegítő, gyermekjóléti, civil szervezetek és az óvoda funkció) külön működése, külön megközelíthetősége, bejáratainak elkülönítése az egységes tömeg és architektúra mellett. A jóval nagyobb óvoda tömeg kapcsolódhat a zöldfelület teljes részéhez, míg a családsegítő feltárása az utcafrontról valósul meg, közvetlen kertkapcsolat nélkül. A telek leváló Vezér utcai nyúlványa alkalmas a kisebb alapterületű „irodafunkció” befogadására az óvoda zavartalan működését biztosítva. Az óvoda gazdasági feltöltése ugyancsak függetlenül a többi funkciótól, külön útvonalon történik a Vezér utcáról a két tömb (óvoda, családsegítő) közti nyiladéknban a melegítő konyhát és az épületfenntartást kiszolgálva. A parkolás a telken és közterületen megoldott.

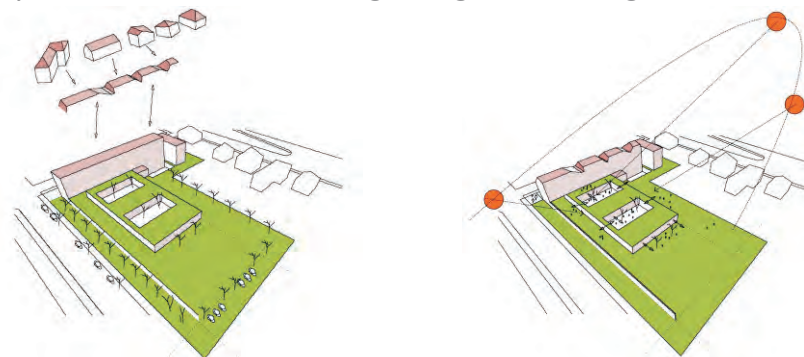

Tömegalakítás

A Vezér utcai többszintes tömb északról zárja, keretezi a kertre nyíló földszintes épületrészt, amelynek átrium udvarokkal való felszakítása biztosítja a csoportszobákhoz kapcsolható intim kertrészeket. A földszintes tömeg kihalásából kapjuk a Podhorszky utca mentén húzódó pihenőkertet.

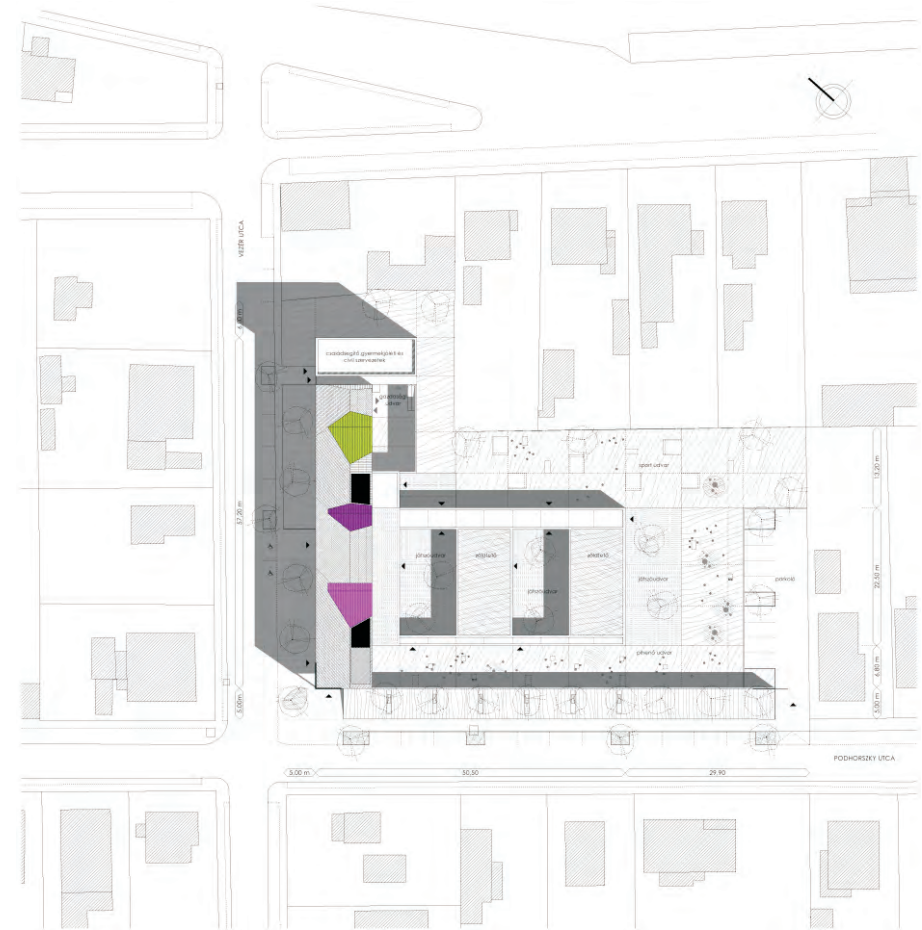
A családsegítő tömege a Vezér utcai homlokzat szerves részét képezi, az óvoda földszinti tömbjéből nő ki, de különálló tömeget képez a különálló funkciónak megfelelően. Homlokzati megfogalmazásában is elválik az óvoda architektúrájától.

A domináns Vezér utcai tömb felszakításai, a tetőfelületek játéka a környezet léptékével keres kapcsolatot. A családi házas beépítés ritmusát idézi. A családsegítő egyszerű tömege a forgalmas úthoz közelebb a funkciót idéző léptékekkel jelenik meg az épített környezetben. A tömeg leképeződése a belső térben inspiratív, változatos szituációt teremt. Vertikálisan kinyíló terek, átlátások szintek, terek közt, ami az élmény mellett a tiszta átláthatóságot, eligazodást is segíti.

Funkciók és térkapcsolatok

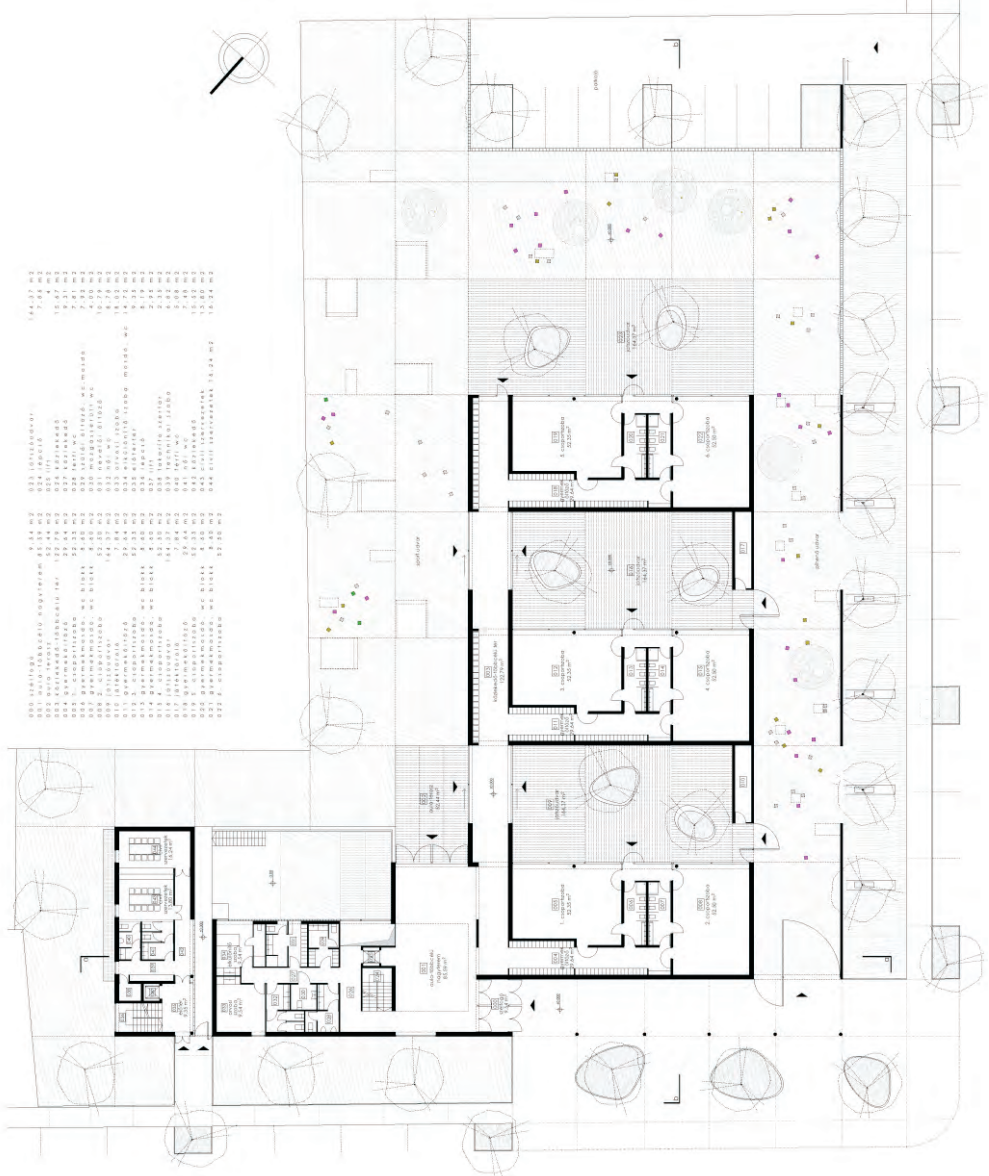
A bejáratoknak a Vezér utca felől a több szintes tömeg ad hangsúlyt az épület előtt kialakuló teresedéssel. Az épület elsőként ezen a ponton létesít kapcsolatot az utca forgalmával, a városi környezettel. A többszintes tömeg földszinten való visszahúzása félig nyitott fedett teret képez, invitál és egyben védelmet nyújt a külső tér viszontagságai ellen, tehát átmenetet formál a kint és bent között. Tulajdonképpen itt kezdődik az óvoda fogadó része, előtere. A duplaszárnyú üvegezett ajtókon belépve ennek a térnek a folytatásába érünk, a valódi aulába - egy háromszintes térbe, ami mintegy összekötő kapocsként működik a két épületrész között. Ez az épület horizontális és vertikális tengelyeinek a metszéspontja, ahonnan a belépő rögtön átlátja, érzékeli az épületet, könnyen tájékozódva a funkciók és emeletek között. Az óvodákban nagy szerepe van a közös területeknek. Ez elsődlegesen fogadótér, ahol a szülők, nagyszülők elválnak és találkoznak a gyerekekkel, másodlagosan pedig rendezvénytér (évnnyitó, évváró, ünnepi rendezvények), ahol kisebb előadásokat (meseelőadás, bábszínház) is lehet szervezni. Jó megoldásnak bizonyult, hogy az aulát nem mint elkülönített teret alakítottuk ki, hanem a közlekedő rendszer kibővülő részeként jött létre. Az aula déli irányban üvegezett nyitható felülettel az udvar felé folytatódik, ezzel biztosítva jó idő esetén a tér bővítését.

LÁTVÁNY AZ AULÁBÓL

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ

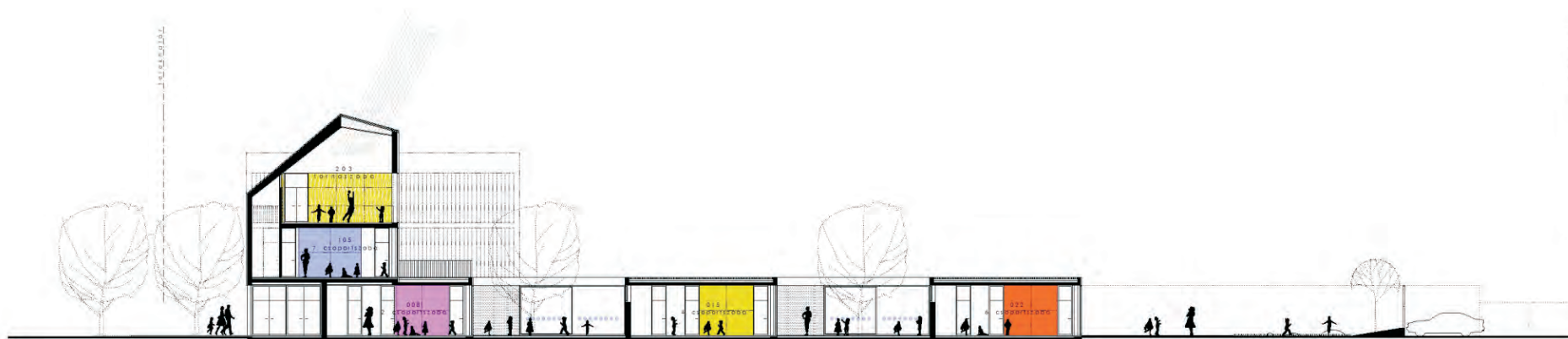

20 DLA DISSZERTÁCIÓ

Szintén ide kapcsolódik a földszintes tömeg oldalfolyosós rendszere. Erre a közlekedőre fűződik fel a három csoportszoba-egység. Egy egység két foglalkoztatóból és vizesblokkból, öltözőként is működő előtérből és egy a szobákhoz szervesen kapcsolódó átriumból áll. Az így kialakult részek alkalmasak az óvodások akár korcsoportjuk szerinti külön-külön elhelyezésére. A funkciókapcsolatok a legegyszerűbb módon a cselekvési folyamatokat szolgálják.

A gyermekek által használt terek és ezáltal az óvoda fő rendeltetési egysége az úgynevezett foglalkoztató / csoportszoba.

Ez egy-egy csoport óvodai otthonaként is felfogható, hiszen annak három általános rendeltetését foglalja magában: a nappalit, az étkezőt és a hálót. Egyben a közös játék és közös programok helyszíne, valamint átrendezve a helyiséget, itt étkeznek és ebéd után itt is alszanak a gyerekek. Éppen ezért fontos, hogy ezek a szobák tágas, egyszerű geometriájú, jól bútorozható, nyitott, világos és átlátható terek legyenek. A mai kor fejlett bútorpiaca már abszolút erre a célra kifejlesztett darabokat kínál, de emellett fontos, hogy az építész megfelelő helyeket és felületeket alakítson ki az optimális helykihasználás érdekében.

b - b m e t s z e t m 1 : 2 0 0

Tehát ezek az 52 m²-es helyiségek variálható bútorzatukkal és elosztásukkal különböző funkciókra alkalmasak: kis székekkel és asztalokkal, játszószőnyeggel a készségfejlesztő foglalkozásokra, étkezésre illetve rakásolható gyerekágyakkal alvásra alkalmas térré alakíthatók. A homlokzattól visszahúzott pilléreknek és tartószerkezeti váznak köszönhetően a teljes homlokzat árnyékoló rendszerrel ellátott nyitható üvegfelületként jelenik meg. A belső térből egy átriumba lépünk ki, ami minden oldalról zárt, intim és biztonságos játszó felületet biztosít. Ehhez - egy nyitható fallal elválasztva - a pihenőkert kapcsolódik.

2. TÉZIS

A teljes üvegfal része annak a koncepciónak, miszerint transzparens elválasztó felületek képesek összeadni a tereket és elmosni a határokat kint és bent között, ezáltal szabadabb, inspiratívabb térélményt adva a szemlélőnek.

Az intenzív környezeti kapcsolat aktívvá teszi a belső tereket, feloldva a falak által keltett zárttság érzetét. A külső környezeti hatások folytonos változatosságot generálnak a felületeken, ezzel mindig megújuló térélményt előidézve.

LÁTVÁNY AZ ÁTRIUMBÓL

LÁTVÁNY A CSOPORTSZOBÁBÓL

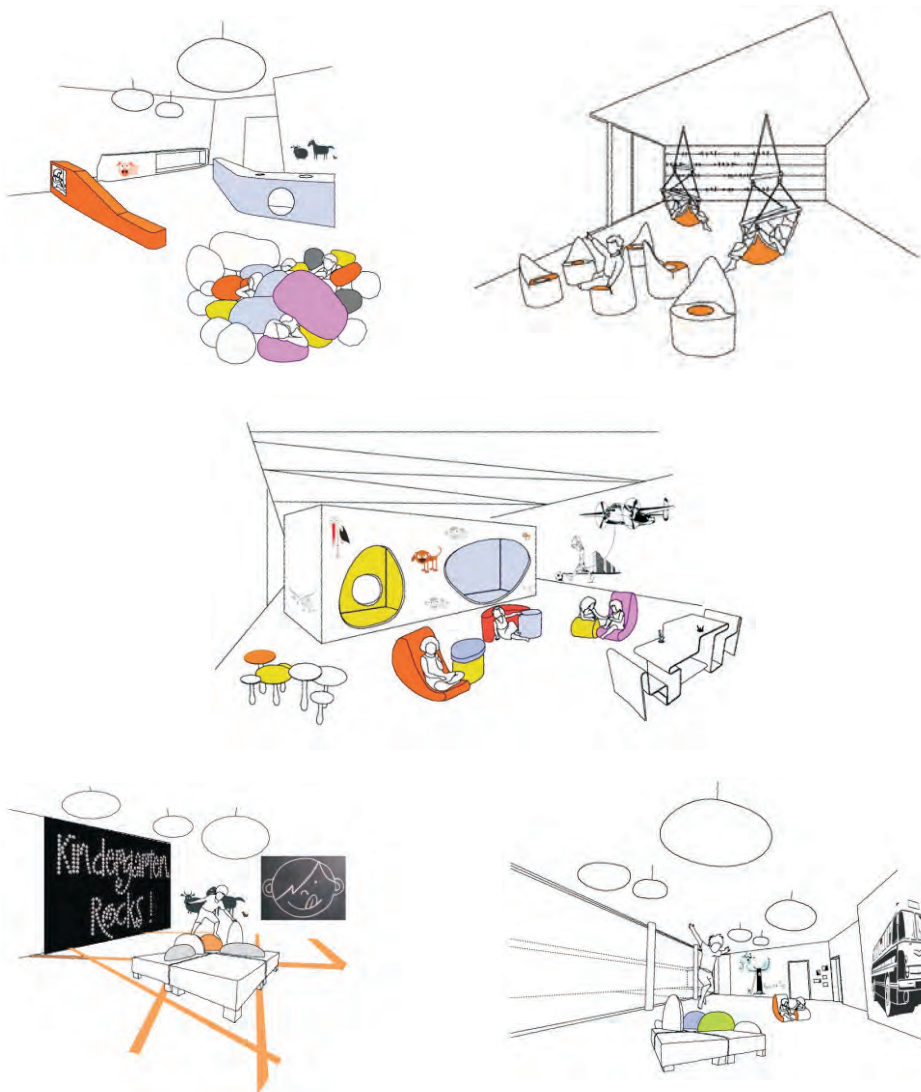
AZ AULA TÖBBSZINTES LÉGTERE

A Vezér utcai tömeg földszintjén kapott helyet az orvosi szoba egy elkülönítővel, valamint egyéb kiszolgáló funkciók. Az aula képét meghatározó színes többszintes belső mag a lépcsőházat és a liftet rejtő magában. Az oktatási-nevelési intézményekben különösen fontos szerepe van az akadálymentességnek, ami nem feltétlenül „csak” a lépcsőt kiváltó rámpákban és liftben, vagy széles küszöbmentes ajtóknál nyilvánul meg, hanem - a kisgyermekre való tekintettel - a helyiségek és funkciók színekkel, formákkal való megjelölésében is. A színek - mint díszítő elemek - egyébként is nagyban hozzájárulnak a terek vizuális minőségéhez, hangulatához, mozgalmasságához.

I. EMELETI ALAPRAJZ

„A szín: élet. Színek nélkül halott lenne a világ. ... A villám s a mennydörgés megrémít, de a szivárvány vagy az északi fény színei megnyugtatnak és felemelik lelkünket. A szivárvány a béke jele. ... És amiként a kimondott szónak színes ragyogást kölcsönöz a hangzás, úgy ad a szín egy formának lélekkel teli zengést.” Johannes Itten

A színek már önmagukban jelentéseket hordoznak. Valamennyi szín közül a sárgát tölti meg leginkább a fény, így hát ehhez szimbolikusan az értelem, a tudás fogalma társul. Befelé vonz, befelé fordulásra készítet a kék. A zöld a növényvilág színe, közvetítő szín a sárga és a kék között. Rendkívül gazdag modulációkban; a kontraszthatások (a színek egymáshoz való viszonya) változtatása révén sokféle kifejezési értéket érhetünk el vele. Például a narancsszín a sárgászöldet a legnagyobb aktivitásra is serkentheti, de amint a zöld kékesbe hajlik, szellemi összetevője megnövekszik. A sárga ellenpólusaként az ibolya a tudatalatti, a titok színe; viszont ha megvilágosítjuk, gyöngéd és szeretetre méltó színtónusok keletkeznek belőle. Általában véve a megvilágosított színek az élet napos oldalát fejezik ki.

Tehát erőt, vidámságot sugároznak, vagy éppen oltalmaznak, lenyugtatnak, de mindenképpen hatással vannak ránk. A színek hozzájárulnak a gyerekek szellemi és vizuális fejlődéséhez, kreativitásukhoz, pozitív hangulatképzéshez.

Az I. emeleten a földszintes tömbhöz hasonlóan tisztán óvodai funkciók kaptak helyet az elkülöníthető két csoportszoba egységgel (játsszószoba, vizesblokk, öltöző). Ezek a helyiségek – lévén hogy nincs kert kapcsolatuk – az átriumokhoz hasonló tetőteraszra nyílnak, amelyek a földszinti csoportszobák zöldtetői felé néznek. Mivel a program 9 csoportos óvodáról szól, de a telek adottságai nem engedik a nagyobb beépítési lehetőséget - illetve azok az értékes zöldterületek rovására mennének - a maradék két foglalkoztató erre a szintre került.

Említettem hogy, a szeparálható egységek a korcsoportok elkülönítését is szolgálják. A legidősebb 5-6 éves gyerekek már képesek fegyelmetten lépcsőn, folyosón közlekedni, így ez a két szoba lenne az ő részük. A blokk végén helyeztük el az egységhez tartozó három nevelői szobát, amelyek irodai és pihenő funkciót látnak el.

Ezen a szinten külön egységben kapott helyet a 9. csoportszoba kiszolgáló helyiségeivel, ami lehetőséget adhat a további differenciált használatra.

a - a m e t s z e t m 1 : 2 0 0

A II. emeleten az irodafunkciókat alakítottuk ki, az óvodavezetés helyiségeit, a nevelőtestületi szobát, a logopédiát, a szülői fogadó helyiséget. Ide került az úgynevezett tornaszoba, tornaterasszal. Elsőre talán furcsa gondolat, hogy egy „tornaterem” a legfelső szintre kerüljön, de ebben az esetben – megfelelő tartószerkezeti kialakítással – jó megoldásnak bizonyult. Izgalmas téri élményt nyújtó kapcsolatok jöttek létre a nagy belmagasságnak, a tető hajlásának és a felülvilágítóknak köszönhetően. Az oldalról zárt, de felül nyitott sport(tető)terasz nem a megszokott alapsémákon nyugszik, hanem haladva a korrallal, az épület ötödik homlokzatát is használja. Külföldi példáknál gyakran látni, hogy a tervezők a biztonságosan kialakított, védett és jól kihasználható tetőteraszokat nyitják meg az óvodások számára. A terasz a tornaszoba meghosszabbításaként működik, kilátással a kertre, ami még inkább fokozza a hatást. Ennek az emeletnek az érdekessége még, hogy a Vezér utcai homlokzattal párhuzamosan a földem vissza van húzva, egy hosszú nyíláson lelátva így az alsóbb szintre. A tető szabdalt játékosságát belülről is érzékeljük, hiszen a koporsó földemnek köszönhetően nincs vízszintes zárófödém a megszokott magasságban. Kitágul a tér és inspiratív, változatos szituációt teremt. Az aula és a közlekedő légtérre vertikális megnyílik és átlátásokat hoz létre szintek és terek közt, ami az élmény mellett a tiszta átláthatóságot, eligazodást is segíti.

II. EMELETI ALAPRAJZ

LÁTVÁNY AZ EMELETI TORNASZOBÁBÓL

A fő tömeg alagsori szintjén a melegítő konyha, raktár, szertár helyiségek és a felnőtt étkező, személyzeti szoba kaptak helyet. Ez utóbbiak egy átrium udvarra nyitnak, így biztosítva a kellő benapozást, szellőzési lehetőséget és a komfortos használatot.

A Vezér utcai elkülönülő lapostetős tömeg ad otthont - három szintre szervezve - a civil szervezetek, a gyermekjóléti valamint a családsegítő szolgálat irodáinak a hozzá tartozó kiszolgáló és technikai helyiségekkel, ami infrastrukturális háttérrel biztosít az működésükhöz.

Szín és anyaghasználat

A belső térben dominálnak a színek az eligazodást segítőként. A kertre nyíló homlokzati felületek árnyékolói is ennek megfelelően színezettek, de a homlokzaton nagyobb hangsúlyt kapnak a belső térből kiszűrődő színfoltok. A Vezér utcai homlokzaton a tetőbevéágásokban alkalmazott színek bizonyos perspektívából villannak elő, hol eltűnnek, hol kisebb részleteiben megmutatkoznak.

A csoportszobák egy-egy falfelülete kap hangsúlyos színezést, a többi felületen figurális elemek jelennek meg. Az öltözőblokkban alkalmazott színek a csoportszobában alkalmazott színek árnyalatai, kombinációi.

A Vezér utcai óvoda tömb és családsegítő blokk elkülönülését az alkalmazott homlokzati anyagok elválása is hangsúlyozza. A családsegítő vakolt tömege mellett az óvoda faburkolatot kap, amelynek struktúrája lehetőséget ad (illesztés iránya) finom utalást tenni a funkció játékosságára. A faburkolat felhasad az üvegfelületek előtt, a felület struktúrája megváltozik. A vakolt földszinti tömeg fogja össze a két egységet, lábazatot képez a „fatömb” alatt. A bejárati tömeg tetőbevéágásaiban színes panelek homogén felülettel jelennek meg, az utcáról bizonyos szögből előbújva. Vakolt architektúra jellemző a kertben a földszinti csoportszobák tömbjén, dörzsölt és simított formában, hasonlóan a családsegítő tömegéhez. Meghatározó a többszintes tömeg kerti homlokzata, ahol felszakad a faburkolatos tömeg, áttetszővé válik az épület, a belső tér színei kissejlenek.

Az átlátszó üvegfelületek, nyílászárók és az áttetsző homlokzat felületek váltják egymást. Áttetsző szálas hőszigetelő panelek profil üvegelemek között képezik a homlokzatot, amely diffúz, szórt fényt enged a belső térbe, jó hőszigetelő képességű és egységes struktúrát eredményez a homlokzaton. Fényviszonyoktól függően változik a homlokzati kép. Az üvegfelületek előtt külső legördülő homlokzati árnyékolók jelennek meg, az I. emeleten a csoportszobák színezésével összhangban, a II. emeleten az iroda helyiségek előtt törtfehér színben.

A Podhorszky utca mentén húzódó felület előregyártott fehér betonpaneleket kap, ami lehetőséget ad, nyomott hatású minta elhelyezésére a homlokzaton. A pihenő kertre betekintést engedő fa lamellás felületek szakítják meg ezt a felületet.

A belső térben a tiszta homogén felületek jellemzőek. Az aula térben színes homlokzatburkolattal ellátott lift és lépcsőházi fal több szinten változó színben szervezi a teret. Az aula fölötti bevilágító hangsúlyt ad a színes burkolati elemeknek, melyek kiszűrődő fényükkel részévé válnak a homlokzati képnek.

A csoportszobák és közösségi terek linóleum padlóburkolatot kapnak, ami könnyen tisztántartható, nem allergizál, homogén felületet képez. Kültéri fapalló felületek jelennek meg a teraszokon, az átrium udvarokban.

AZ ÉPÜLET A PODHORSZKY UTCA FELŐL

BELSŐ UDVARI HOMLOKZAT

Épületszerkezeti anyagok

A földszintes épületrészek falazott szerkezetűek, hőszigetelt vakolt felülettel, extenzív zöldtetős kialakítással. A többszintes épületrész vegyes szerkezetű monolit vasbeton pillérvázás, monolit vasbeton falas hőszigetelt burkolt felülettel. A födémek, a tetőszerkezet anyaga ugyancsak monolit vasbeton, a Vezér utcai tetőfelületen a homlokzattal megegyező felületképzéssel.

A családsegítő tömbje monolit pillérvázás épület vázkitöltő falazattal, hőszigetelt, vakolt felülettel, monolit vasbetonlemez födémekkel, kavicsterítéses lapostetővel. Mindkét egység kertre néző homlokzata szintmagas üvegfelülettel kialakított, homlokzati sík mögé húzott monolit vasbeton pillérekkel.

Az energiahatékony üzemeltethetőséget, az épület kedvező energetikai mutatóit a koncepcionális adottságok, úgymint kedvező tájolás, racionális alaprajzi rendszer, légtömör szerkezetek kialakítása, hőszigetelés, árnyékolás szolgálhatják. A korszerű gépészet jó működésének mindezek alapfeltételei. Az épület tájolása déli, délkeleti, ami passzív napenergia felhasználás lehetőségét jelenti. A külső árnyékolás a túlzott felmelegedést szabályozza. A légtömör szerkezetek, födémek, falak hőtároló képessége kedvezően befolyásolják az épület energiafelhasználását. A csoportszobák zöldtetői árnyékolják a belső tereket. Az épületen alkalmazott természetes anyagok, a kert és belső tér intenzív kapcsolata fokozza a gyerekek érzékelését, érzékenységét és fogékonyabbá teszi őket a környezet elemei iránt.

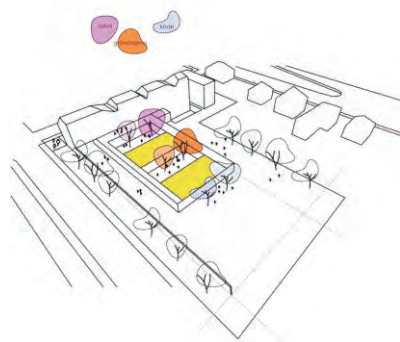
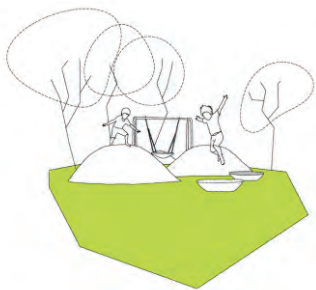
Kertészeti koncepció

A tervezés során nagy hangsúlyt fektettünk a minőségi és jól használható zöldfelületek gondos kialakítására. A kertészeti koncepció, a tájolás és tömegalakítás szoros összefüggésben állnak. A zöldfelületek többféle minőségét kívántuk megvalósítani a telken belül – úgymint játszóudvar, pihenőkert, sportudvar - lehetőséget biztosítva a különböző csoportok vagy különböző aktivitású tevékenységek szétválaszthatóságának. A használati megkülönböztetés mellett a kerteknek biztonsági fokozataik is vannak, kezdve a zárható csendes átriumoktól, a két oldalról védett átmeneti pihenőkerten át, a zibongóként működő nagy egybefüggő sportudvaron át.

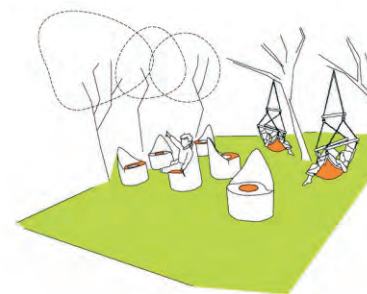
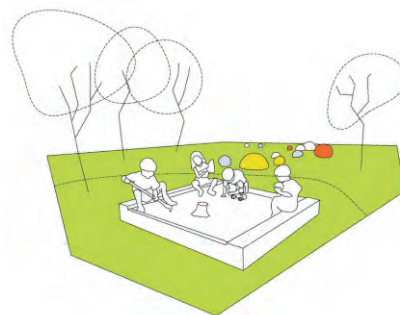
A csoportok közötti átmenet is valahol itt nyilvánul meg leginkább. Míg a csoportszobák kisebb léptékű világában a gyerekek a jól megszokott kisebb léptékű közösségükben élnek, addig a közös udvaron, életszerű szituációban van lehetőségük megtanulni a heterogénebb közösségbe való beilleszkedést.

A csoportszobákhoz szorosan kapcsolódó átrium udvarok növényzetének egyik feladata a játszófelületek és a helyiségek természetes árnyékolását biztosítani, a másik - a játékosság elvén haladva - a színükkel igazodni, megjelölni az egyes szobákat, csoportokat. Összhangban a csoportszobák színhasználatával, a virágzó fák színei a szobákban alkalmazott színekkel dominálnak. A pihenőkert még ugyancsak nyugodt területén padok, kerti asztalok, babaházak helyezhetők el. A zöldfelület legnagyobb része a sportudvar, kreatív mozgásfejlesztő játékokkal, homokozókkal, sport felületekkel. A beépítés és a telekhatár közötti szakaszon a fátélepipítés, füves felületek és utcabútorok képeznek átmenetet a viszonylag zárt funkció és a település nyitottabb terei között.

A bejárat előtti nagyobb burkolt fogadó tér az utca kibővüléseként szintén a kapcsolatot keresi az urbánus térrel. Maga a funkció és az általa kialakult csökkentett gépkocsiforgalom, intenzívebb gyalogos és bicikli forgalom, valamint a járda, a teresedés, a minőségi környezet és a tisztán tartott felületek önkéntelenül is városi teret generálnak. Olyan közösségi teret, ahol az embereknek alkalma nyílik megállni, leülni, beszélgetni egymással és használni, megélni a teret, ami a lakóhelyük környezetét képezi.

Az alapvetően introvertált oktatási-nevelési célú intézmények a belső intenzív környezeti kapcsolatukból kiindulva – a zártságon túl – közvetlenül hatnak az urbánus környezetükre. A funkció generálja a közösséget, ami használja az így kialakult tereket.

Alsózsolcai metodista közösség templomának

belsőépítészeti kialakítása

3. TÉZIS

Ennek a kis gyülekezetnek a temploma, mint közösségi tér a fél privát – fél publikus szféra közötti átmenetet jelenti. A településen élő roma lakosság félig zárt közössége. Istentiszteleték színhelye, ami egyben közösségi házként is befogadja a hívőket. A szakrális tér megjelenik, de mellette a családokból álló gyülekezet mindennapi életének színtere is. Hasonlóan az óvodához, társadalomformáló jelenség, ahol a periférián élő emberek megtanulnak egymás mellett élni, egymással közösséget formálni.

A Magyar Metodista Egyház Miskolci Körzete meghívásos tervpályázatot írt ki egy új templom tervezésére Alsózsoltán. Az ottani metodista cigány közösség számára egy templom és közösségi ház megfogalmazása volt a feladat. Ezt az építészeti pályázatot nyerte el Mesterem, Dr. Bachman Zoltán és építész kollégám, Bianki Dániel, akik az engedélyezési tervek készítésénél ajánlották fel, hogy részt vegyek ebben az izgalmas feladatban. Mivel az épület maga a funkciókkal már megszületett, a belső terek és hatások életre keltése volt a feladat, a cél.

A metodista egyház a 18. században jött létre az anglikán egyházon belüli vallási-megújulási mozgalomként. A szegények és elesettek felkarolásával sokakban felébresztette a társadalmi szolidaritás és felelősségvállalás gondolatát. A metodista mozgalom csak vezetője, John Wesley halála után (1791), a körülmények kényszerítő hatására vált ki az anglikán egyházból. Ma 108 országban mintegy 75 millió metodista él. Magyarországon 1898 óta van jelen a metodista egyház. A két világháború utáni ébredések során azonban az egyház szolgálata országosan kiterjedt, így napjainkra 11 körzetben mintegy 40 gyülekezeti helyen láthat el rendszeres szolgálatot.

Az a szolgálat, amit cigánymisszióknak neveznek, egy egészen erőteljes munkává nőtt az évtizedek során az egyházban. Már a 2. világháború előtt is voltak próbálkozások ebben az irányban, de nem maradtak gyülekezetek, csak szolgáltatások voltak ilyen tekintetben. A háború után, 1952-től kezdődött el Alsózsoltán egy roma misszió Szuhánszky János akkori lelkész vezetésével, ami már egy jelentős gyülekezetté nőtte ki magát. Jelenleg hat körzetben folyik ilyen munka 13 helyszínnel. A körzetekben általában úgy épül fel a gyülekezeti rendszer, hogy van egy központi gyülekezet, ahonnan elindul egy cigánymissziós kezdeményezés, elmennek ezek közé az emberek közé, hogy evangéliumot hirdessenek, szociális segítséget nyújtsanak, ami után kibontakozik egy kapcsolat, egy házi közösségi helyzet. Ezekből aztán különböző közösségi programok is kifejlődnek. Az ottani cigányságnak szüksége van erre, szívesen fogadják, szívesen veszik. Jó tapasztalatok vannak e tekintetben. Ma körülbelül 500 emberrel tartanak kapcsolatuk a cigány közösségekből. Szinte minden oldalról, sokféle területről próbálják támogatni őket. 2009-ben felépült egy új cigánymissziós központ Kürtöspusztán, ami egy jelentős épület az ottani emberek számára. Alsózsoltán hosszú évtizedekig házaknál folytak az istentiszteletek, a gyerekekkel való foglalkozás, az emberek tanítása. 30-35 évvel a kezdés után a gyülekezet vásárolt egy telket házzal, amit többször bővítettek, átalakítottak, de 5-6 éve már nagyon kicsinek bizonyult.

Az új templommal egy nagyobb közösségi program felépítését célozták meg, ahol közösségi és különböző szeretetszolgálati tevékenységek fognak zajlani. A gyerekekkel is szeretnék többet foglalkozni. Eddig problémát jelentett, hogy az istentiszteletre nem is fértek be igazán a házba, velük külön, az udvaron vagy máshol próbálták foglalkozni. A településen magas számú analfabétizmus van jelen. Nagy hangsúlyt kell tehát, hogy kapjon az oktatás, képességfejlesztés és a 21. századi gyors ütemben fejlődő interaktív világ megismerése. Az új templom és közösségi ház megadná nekik ezt a lehetőséget is.

Jó helyre került ez az „ajándék”. Alsózsoltára, abba a metodista gyülekezetbe, ami föl vállalja a cigányság kérdését, tehát nem beszél róla, hanem aktívan tesz is érte. Ez az esemény nem csak a metodista egyház, hanem a település életében is meghatározó. Egy templom építése nagyon nagy kihívás egy egyház közössége számára, azonban az ottaniak szerint ennek az építkezésnek egy nagyon fontos üzenete is van, hogy a hit még nem veszett ki az emberekből. Az önkormányzat gyorsan az ügy mellé állt, eldöntötték, hogy ezt a telket átadják az egyháznak az építkezés céljára. A metodista egyház helyi vezetői eddig is nagyon sokat tettek az itt élő emberekért. Fontosnak tartják a közösségük tagjainak a szolgálatát és azt, hogy mindent megtegyenek a fejlődésükért. Az ő áldozatos munkájuk Alsózsoltca érdekét is szolgálja. „Aki templomot épít, jövőt épít.” Ez egy olyan közösségi létesítmény lesz, ami biztosítja kicsiknek és nagyoknak a hitük gyakorlását és emellett szellemi, kulturális és mentális gyarapodásukat is szolgálja.

A pályázati kiírásban megfogalmazott elképzelés hármas funkcióról szólt: templom, szolgálati lelkészlakás és közösségi tér. A végleges terv magában hordozza ezt a hármas funkcióegységet, valamint annak a lehetőségét, hogy ezek az egységek külön ütemben készülhessenek el és külön-külön üzemeltethetőek legyenek. Ez azért volt fontos, mert a gyülekezet az egyház által gyűjtött adományokból tudja finanszírozni az új épület költségeit. Első ütemben tehát maga a templom kezdett el épülni, a templom fő tere a két mellékhajóval és a toronnyal, valamint a későbbi ütemek egy-egy kezdeményeként a szociális blokk és egy kis irodahelyiség. A következő ütemekben az iroda folytatásaként a szociális blokkal szemben egy lelkészlakás fog épülni, kiegészül négy vendégszobával a hozzájuk tartozó mellékhelyiségekkel. A harmadik befejező ütem egy olyan közösségi teremről szól, ahol oktatás, kézműves foglalkozás, kóruspróbák és ünnepségek találnak megfelelő helyre. Új funkcióként pedig egy mosoda is kapcsolódik. Amikor mind a három ütem elkészül, a funkciók egy keretes egységet alkotnak, ami egy belső udvart fog közre. Ez a patio a kolostorok régi kerengőjéhez hasonlatos, zárt fedetlen teret képez.

„Bennem az a nagy kérdés fogalmazódott meg, hogy mit bír el egy kétezer éves intézmény, mondjuk a keresztény egyház, amelyik nem hónapokban és napokban méri az időt, hanem évszázadokban. Mit jelent ebben a kontextusban a divat vagy a frissesség?” Balázs Mihály

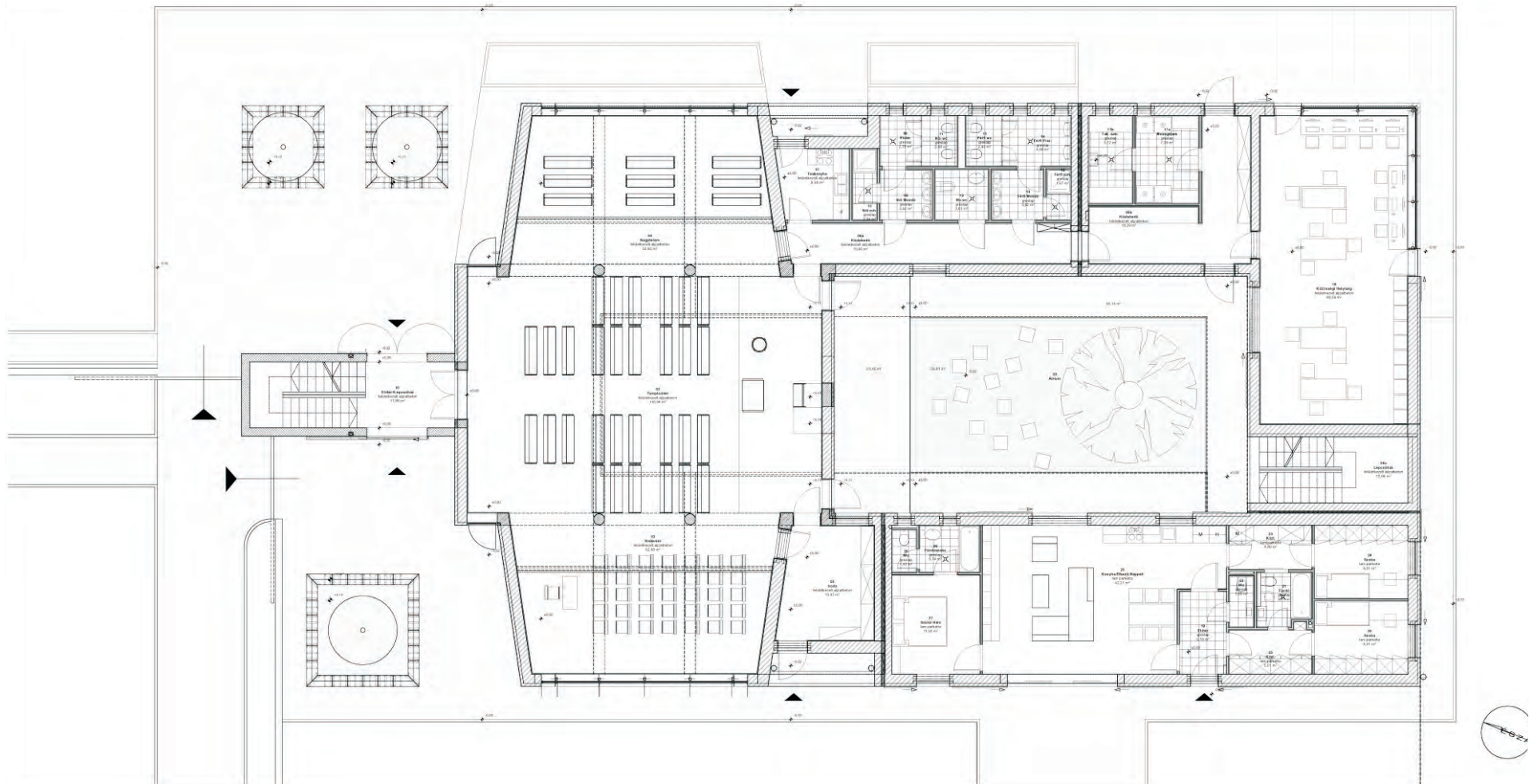
A templom egy fazsindely borítású magastetős épület, ami a bazilikákhoz hasonlóan a mellékahajók csatlakozásánál megtörik. A főhomlokzat előtt egy 21,60 m magas fazsindelyes torony fogadja a látogatót, tetején a methodista keresztrel. A templomok egyetemes jelképeként hirdeti az épület funkcióját, valamint határozottan kijelöli a bejáratot, ami a tornyot és a főépületet összekötő nyaktagban van. A templomtér egy 110 m²-es főhajóból és két 50-50 m²-es mellékahajóból áll.

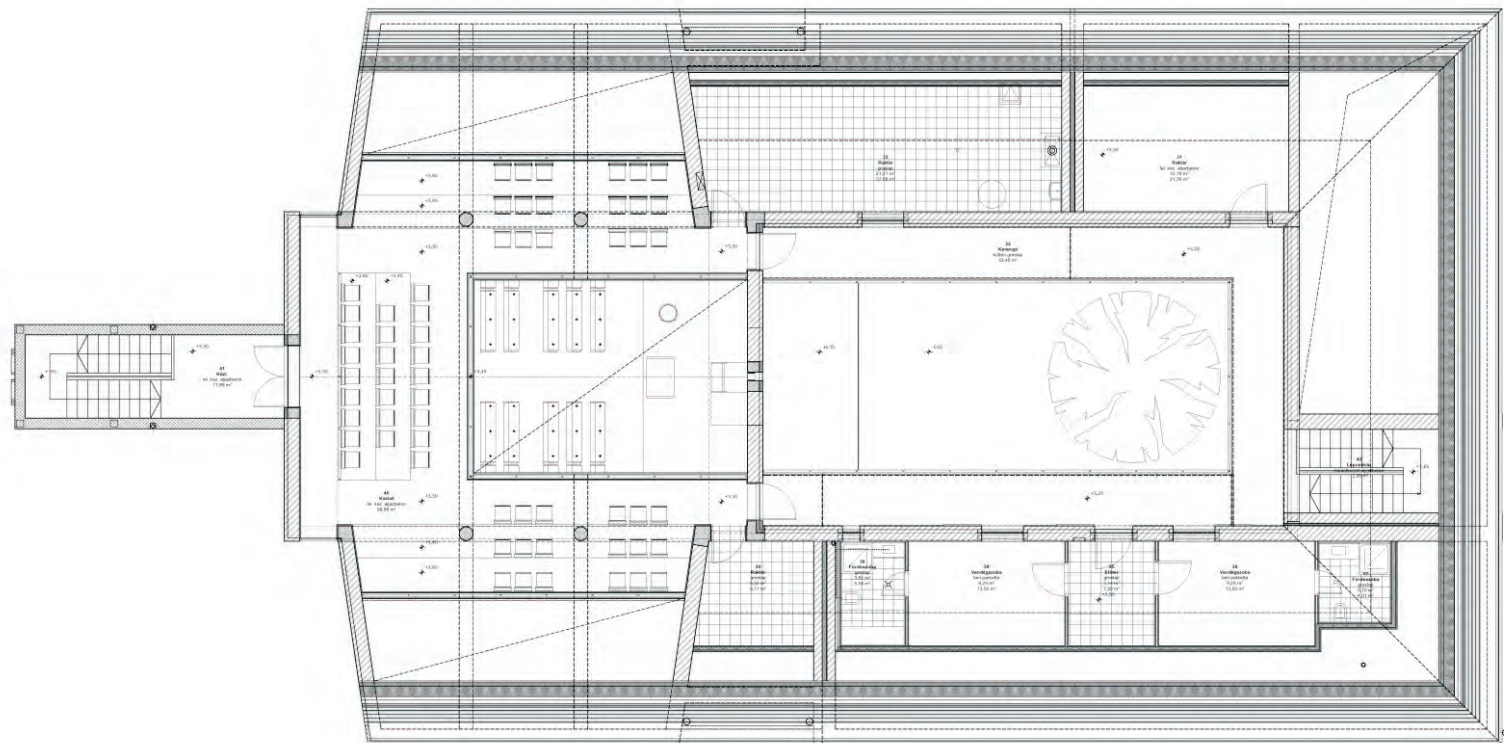
A tető legmagasabb pontja 15 méter, így jelentős belmagasság alakult ki, ami lehetőséget adott egy karzat kialakítására, növelve ezzel a tér befogadóképességét.

Az épület a földszinten mintegy 130 fős, de a karzattal együtt összesen 200 fő befogadására képes. A templom főtere istentiszteleték és más egyházi szertartások célját szolgálja, míg a két mellékahajó szeparálhatóságuknál fogva oktatásra és egyéb foglalkozásokra is alkalmas. Ezek a kistermek igény szerint leválaszthatóak a nagyobb tértől, multifunkcionálissá téve ezzel a helyszínt.

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ

A belső tér hófehérre vakolt, a lelki és szellemi tisztaságot jelképezve. A fehér felület sok jelentőséget hordoz magában. Egyrészt a már említett tisztaság jele, ugyanakkor nem elhanyagolható az alacsony költség illetve egyszerű karbantarthatóság. De emellett mást is közvetít, hiszen fehér papírlapként, vetítőképernyőként is tud funkcionálni a közösségi térben. Nagy gondot jelent, hogy a gyermekek és a lakosság jelentős része analfabéta. Az olvasás hiányában a hitélet tanításai is nehezebben érthetőek a gyülekezet számára, ezért úgy gondoltuk, hogy a mai korban már egyszerűen megoldható vetítési technikát alkalmazzuk a bibliai történetek megjelenítésére. A nagykiterjedésű felületek megfelelően beállított projektorokkal kiválóan alkalmasak erre. Talán szentségtörésnek hangzik, de a cél, hogy az emberek vizuális úton is megtapasztalják a tanításokat és ezáltal könnyebben befogadják, megértsék azt, talán szentesítheti az eszközt.

A még működő, de már nem használatos egyetemi számítógépek az itt élő fiatalok számára lehetőséget teremtenének a számítástechnika világát megismerni és annak varázsát fölhasználva az analfabétizmus és a képi megjelenés közti dolgokat kiküszöbölni. Így a maguk interaktív módján megjeleníthetik a bibliát, tanulhatnak.

„Úgy érzem, hogy minél kevesebb eszközzel tudom elérni a célomat annál jobb, biztosabb és állandóbb a végeredmény. Márpedig az állandóság utáni vágyakozás mélyen emberi tulajdonság.”

Balázs Mihály

A bútorzat kialakításában a szűkös költségvetés volt a legfőbb tényező. Az ülőbútoroknál segítségünkre volt egy másik építész társunk éppen futó munkája. Peterden az Árpád-kori református templom felújítása során a meglévő padok közül soknak nem maradt hely, így feleslegessé váltak az ottani gyülekezet számára, ezért felajánlották az itt épülő templom javára. A régi négysoros padok térdeplővel ugyan nem a methodista istentisztelet alapvető rituáléját követi, de nagyszerű kiindulási pont az alsózsolcai templom új padjaihoz. A magasított keretlábazatra szerelt fa padosok túlságosan erősek, robusztusak és fixek voltak ebbe a térbe. A talpzat és a térdeplő eltávolításával a szabadon álló padok légiesebb, könnyebben mozgatható bútordarabokká váltak, de a rendezettséghez szükséges hatásukat megtartották. A régi faanyag csiszolással és védő lakkréteggel a gyülekezet tagjainak kétkezi munkájával is felújítható, ami fontos érv lehet amellet, hogy saját értékükként kezeljék és óvják azt.

A padosorok könnyen mozdíthatóak, amik alkalmassá teszik a tér funkciótól függő kialakítására. A mellékhajókban szintén a variálhatóság szempontjai voltak előtérben. Az ÉNY-i terem általános esetben az istentiszteleték részét képezve, az említett peterdi padokkal van berendezve. A másik szárnyban az oktatásra, gyerekekkel való foglalkozásra alkalmas tér kialakítása volt a cél. Ennek megfelelően itt egyszerű sorokba rendezett fa székek képezik a berendezést a tér végében egy tanári asztallal és székkal. Ezek a szárnyak szükség szerint vizuálisan is leválaszthatók a nagyobb térről. Az első elképzelés a pillérek külső síkján végighúzódnó síkban záródó redőny ill. mobilfal megoldás volt, ám az anyagi lehetőségek ezt korlátozták, így végül hagyományos fa szerkezetű toló és nyíló ajtók mellett döntöttünk.

A liturgia alapvető tárgyait az úr asztala, a szószék és a keresztlő kút képezik. Az első két funkcionális elem középpontosan az említett szimmetriatengelyen helyezkedik el, szemben a bejárattal, a keresztlő alatt. Az istentiszteleték alkalmával a lelkész a szószéken állva olvas fel a gyülekezet tagjainak. A térnek ezen része a padozattól elemelve egy pódiumon van, de a templomtér osztottsága (földszint és karzat, főhajó és mellékhajó) miatt a bútor két lépcsőfokkal kiemelt kompozíció, hátul a falnál, pontosan az üvegkereszt alatt.

Ebben a magasságban és szögben már mindenhol jól látható a lelkész, hiszen ez a kis közösség egyfajta családként működik, nagyon fontos a személyes (szem)kontaktus vezető és gyülekezeti tag között. Az úr asztala az úrvacsorák alkalmával kerül központi szerepbe. Ez az elem jelképezi a közös asztalt, amit körül lehet állni, mindenki egyenlően hozzáfér, ezért a térben elől áll, de még mindig a tengelyre felfűzve. Mindkét bútor diófából készült. A szószék tömör lapokból áll, erős támaszként az emelvényen állónak, az úr asztala klasszikus forma, egyenes merevített lábakkal, tömör fedlappal. Mindkét esetben az elemek funkciójából adódó magasztosságot a két illetve három oldalról lepelként ráboruló fehér tejüveg lap kelti. A keresztelőkút a kereszttséghez szükséges szentelt vizet tartó tálból és az azt tartó keretből áll. A szerkezet itt is letisztult diófa keret, a tál fehér tejüveg. Az egyszerűen megfogalmazott, letisztult térben ezek a bútorok az építészeti elveket követik, de az üveg által fennkölt ünnepélyességet kiváltva a figyelmet erre a pontra terelik.

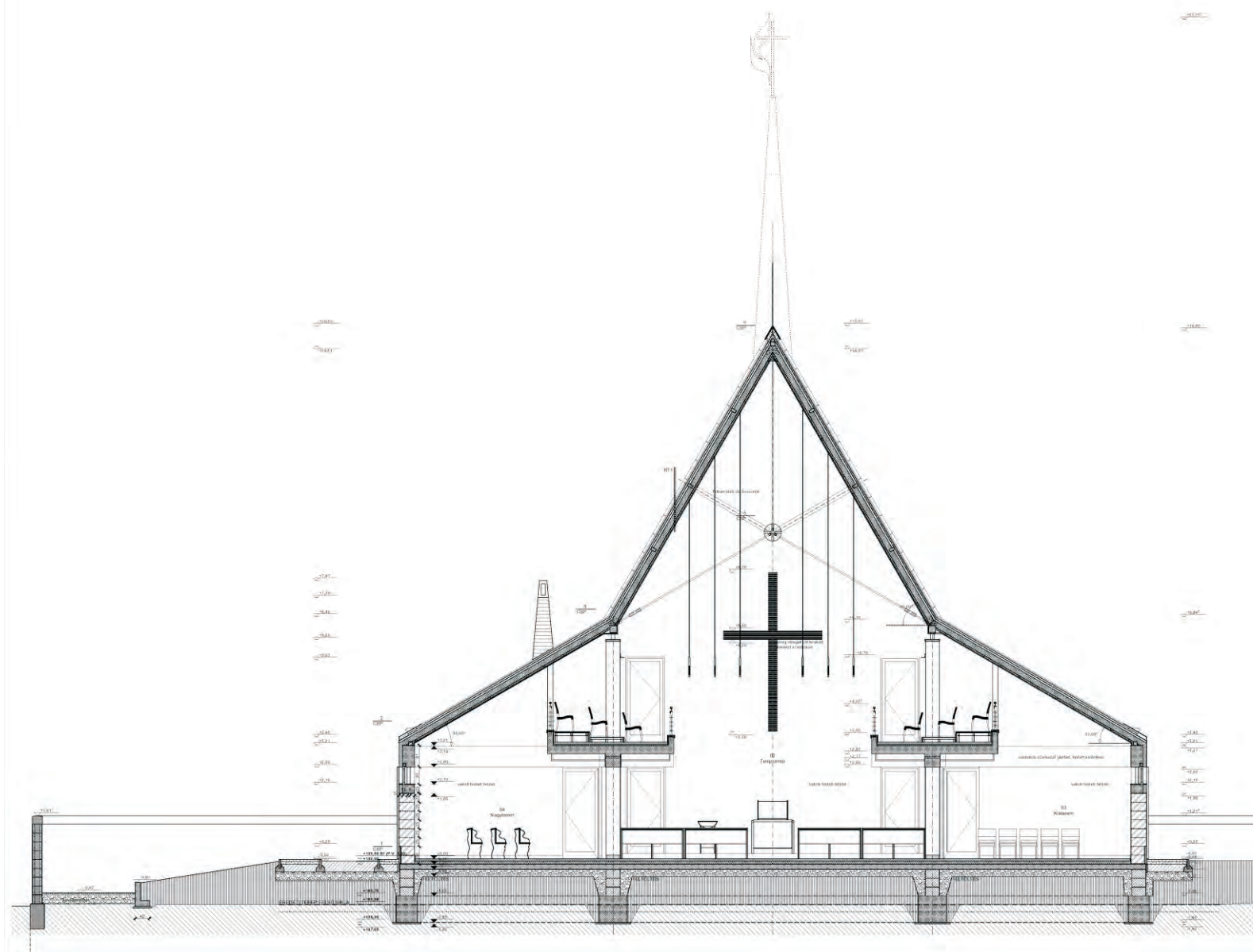
A templom-építészet fontos karaktereként tartjuk számon az egyik természeti tényezőt, a fényt. A mennyisége, intenzitása, irányultsága eszköz az építész kezében, összekapcsolhat, optimizmust, derűt, ünnepélyességet adhat, de hiánya is lehet építészeti elem. A tetőn végigfutó felülvilágító sor napközben folyamatosan függőlegesen érkező természetes bevilágítást biztosít a belső térben.

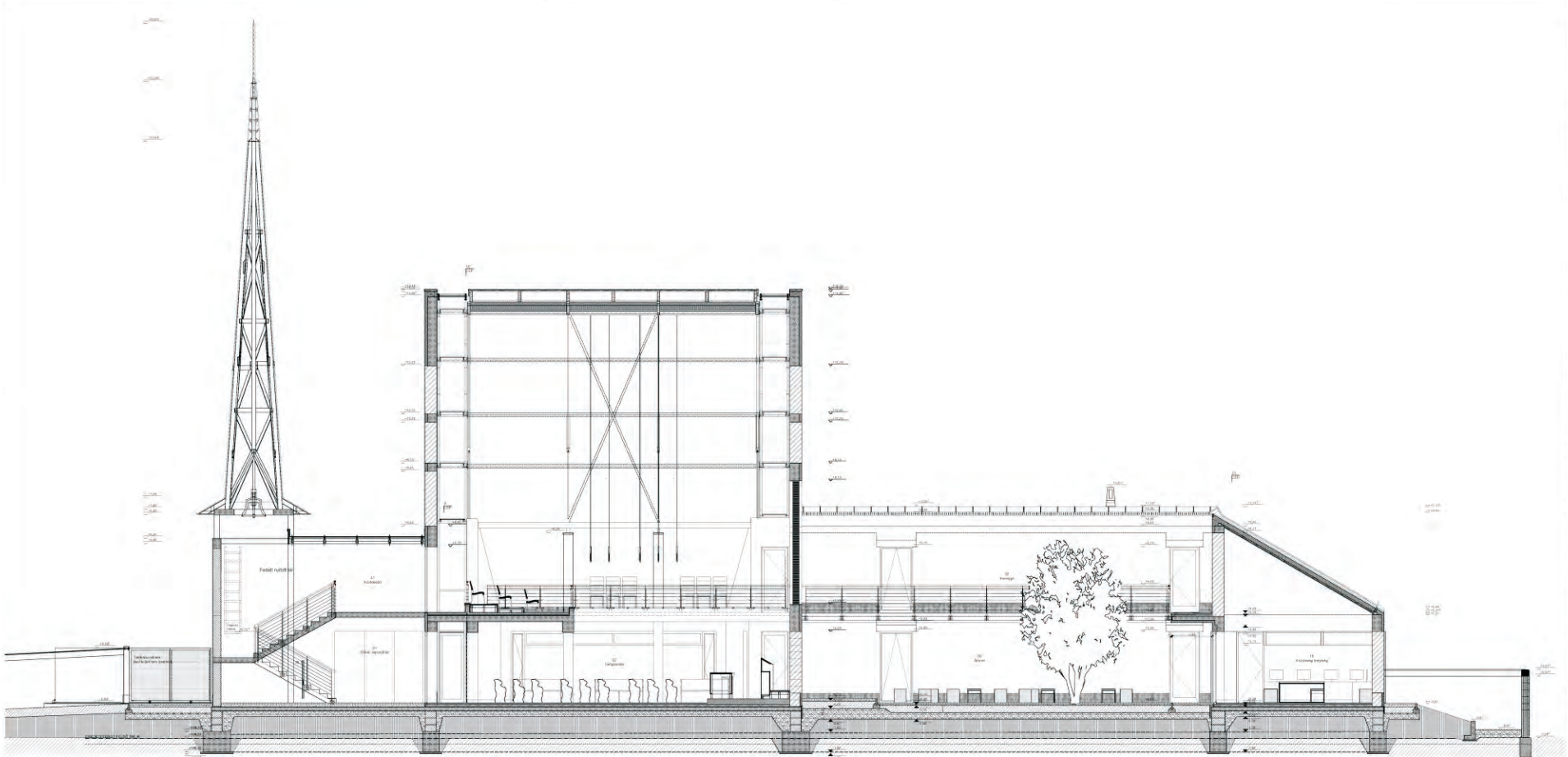
Az éggel való kapcsolatot is jelképezi, a belső és külső tér egymásba folyik és kibővül a szerkezetek által határolt építészeti tér. A fény az istentisztelet középpontjára irányul glóriaként övezve a lelkészt, aki a lelki megbékélést, jó akaratot és szeretetet közvetíti a közösség felé. A falban lévő rétegelt üvegszerkezetű kereszt a Nap állása szerint mindig más irányba szórja a fényt, éteri csillogást, játékosságot generálva a térben.

A fa tetőszerkezet a főhajóban függesztőművel lett kialakítva. A tetőelemek a feszített acélszerkezetekkel biztos és erős fedél érzetét adja, ugyanakkor légies hatást is kölcsönöz, hiszen az a kép tűnik fel előttünk, miképpen a vitorla vásznába belekapó szél a köteleket megfeszíti. A mesterséges világítást a közvetlenül földem alatti terekben az álmennyezetbe süllyesztett lámpák adják. A 15 méteres impozáns tér bevilágítására a mennyezetről sűrűn belógatott üveg hengerbe helyezett króm lámpatestek szolgálnak.

A padló az egyszerűség és költséghatékonyság miatt mindenhol felületkezelt aljzatbeton maradt szálcsiszolt acéllemezzel lábazattal kialakítva. Az egyik mellékhajóból egy ajtón keresztül a szociális blokkba jutunk. Ez a rész konyhával, mosdókkal és zuhanyozókkal van felszerelve. A későbbi ütemekhez tartozik majd egy mosókonyha, ami a háztartásbeli ügyekben segít a cigányságnak felzárkózni. Az itteni helyiségek a legegyszerűbben tisztán tartható burkolatokkal és anyagokkal kialakítottak, elsődleges funkciójukat kiszolgálva.

KERESZTMETSZET

A szolgálati lelkészlakás 100 m² alapterületű, étkező-nappali-konyha egységgel, szülői hálóval és két gyerekszobával, hozzájuk tartozó fürdőszobákkal. A lakrész külön bejárattal rendelkezik, önálló egységként, de szervesen a teljes épület részeként. A záróegység, amitől az úgynevezett kerengő teljes lesz, a közösségi terem, ami minden olyan funkciónak helyet adhat, ami a településen élő emberek fejlődését, társadalmi beilleszkedését vagy szabadidejük hasznos eltöltését szolgálja. Számítógép-állások lesznek kialakítva az egyik fal mentén, de rakásolható asztalok, székek és puffok segítségével a tér itt is mindig a funkcióhoz igazítható. Kézműves foglalkozások, kóruspróbák, táncház. Az épület ezen részei egy belső zárt udvart fognak közre. Ez a szélvédett hely tudna fogadni cigány lakodalmakat, keresztelőt, a mindennapi élet ünnepi eseményeit, vagy csak egyszerűen közös szabadtéri programokat. A „kerengő” körben beton térkő burkolatot kap, a közepén kialakult terület földbedöngölt fakockákkal ad természetesebb felületet. Az épület tetőterében szálláshelyeket alakítottunk ki egy-egy diáktábor, közösségi program, konferencia esetére. A teljes kert és környezetrendezés csak a harmadik ütemben valósulhat meg. Az épület körüli burkolt felületen kívül gyepesített területek, facsoportok adják meg a valódi kert hangulatát, ahol lehetőség lesz sportra, játékra, szabadidős tevékenységekre.

4. TÉZIS

Az építészeti térben az arányrendszer, az anyagok, felületek, formák és a fény intenzitásának helyes megválasztása nagy hangsúllyal bír az első benyomás létrejöttében. Minden építészeti eszköz jelet közvetít a szemlélő felé – még ha sokszor ezek a hatások nem is tudatosak – az épület karakterének a jeleit. Az összhatás – lehet az harmónia vagy diszharmónia - az ami az emberben a hely szellemét, az építész üzenetét megjeleníti.

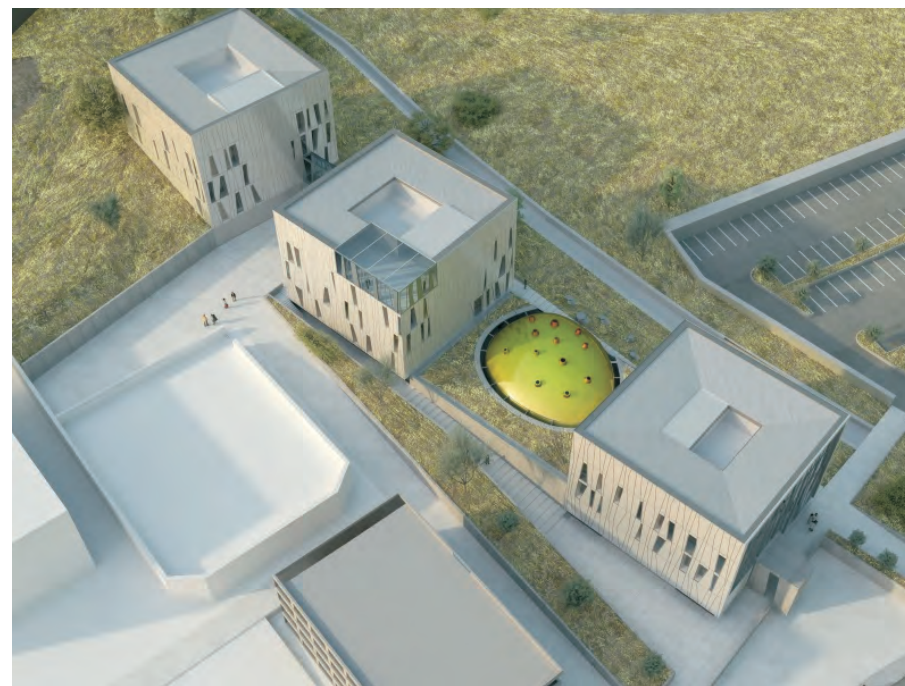
Egy templom közösségformáló ereje képes annak falain túl is hatni, közvetlen és távoli környezetét is pozitívan befolyásolni. A város súlypontja áthelyeződik a déli végre, oda, ahol nagyon kevés is elegendő a változáshoz. A funkció túlnyúlik a szerkezet szabta határain, kinyílik, kapcsolatba lép a környezettel, fizikai és szellemi értelemben egyaránt. Egy régi közösségnek új színtere születik, ahol lehetőséget kapnak a közösségben eltöltött idő minőségi eltöltésére. A minőség, amit az épület közvetít, szerepet játszik a társadalmi felzárkózásban, megtanít a saját környezetünk és értékeink megóvására és ösztönzőleg hat a szellemi, hitbéli fejlődésre.

A pécsi Science Building belsőépítészeti kialakítása

5. TÉZIS

Az oktatás, kutatás - a nagyváros által magasabb szintre emelt - intézményi terei egy félig zárt világot képviselnek. Az átmenet a privát – fél privát – fél publikus – publikus részeken lehetővé teszi, hogy az épület használói ne érezzék ezeket a határokat. A minimalista stíluson végbemenő változások által egy tér képes az átalakulásra – oktatás, konferencia, rendezvénytér - funkciójának folyamatos megújítására. Egy adott téren belül ezen átmenetek elkülönülése és egybekapcsolása mozgalmasabbá és többértékűvé teszi a térélményt.

Az épület a Pécsi Tudományegyetem (PTE) természettudományi oktatás, kutatás és innováció helyszíne. A projekt egy, a Dél-Dunántúli régió életében évtizedes hiányt pótló kutatóközpont, amely magas színvonalú műszerháttérrel és laboratóriumterületekkel támogatja az itt elhelyezést nyerő kutatócsoportok munkáját. A projekt kiemelkedően fontos célja az oktatási tevékenység mellett az alapkutatói potenciál fejlesztése a természet-, műszaki-, és egészségtudományok területein.

*„Az egyszerűség nem cél a művészetben, de önmagunk ellenére is az egyszerűséghez jutunk el, ha felfogjuk a dolgok valódi értelmét.”
Constantin Brancusi*

A Science Building három különálló épületkubusból álló együttese a Pécs, Ifjúság út északi oldalán elhelyezkedő területre települ, az egyetemi Campus bővítéseként. A közelben az egyetemhez kapcsolódó funkciók helyezkednek el, úgymint kollégium, tornacsarnok és szabadtéri sportpálya. A terep észak-déli irányban jelentősen emelkedik, amely a tervezés során alapvető koncepcionális elemmé is vált. A létesítmény otthont ad többek között előadó- és szemináriumi termeknek, oktatási célú laboratóriumoknak, közösségi tereknek.

A három kocka - A, B, C - három különböző épület - mind funkcióját, mind működését tekintve. Az „A” jelű épület a földszinten kialakított, részben földbe süllyesztett aulaterén keresztül kapcsolódik a „B” épülethez. Ezen aulateréből elérhető a 300 fős előadóterem, amely a három épület karakterétől eltérően, gömbölyded „kavicsként” helyezkedik el a két épület között. A „B” épület belső lépcsőjén feljutva annak második emeletére, az épület közlekedőjén át egy hídon keresztül alakul ki kapcsolat a „C” épülettel.

„A” - fogadó épület. A főbejáraton egy 2 szint magas aulába érkezünk. Az épülettömb aljában vagyunk, ahonnan már átlátni a köztes térbe és feltűnik a kavics organikus formája is. A különböző síkok és formák egymásmellettsége és váltakozó mélysége megtöri a kockák szögletességét és annak esetleges ipari jellegét.

A padlót tiszta, de meleg bézsszínű 50x50 cm-es kőlapok borítják. Az osztások mentén LED-világítással ellátott útbaigazító, információs piktogramok jelennek meg – ezek játékosságuk mellett egyben osztják is a nagy felületet. A világító sor irányokat jelöl ki, vezeti a szemet és felhívja a figyelmet a tér lényeges pontjaira. Mindegyik tömb belső magként foglalja magába a lépcsőházat, a liftet és kiszolgáló funkciókat. Itt ez középen – cube in cube, kocka a kockában – jelenik meg. Puritán fehér falai mozgalmassá válnak a funkciókból adódó hiátusokkal, üveg korlátokkal, amik a transzparencia folytán egyszerre zárják és nyitják a formát.

A magban lévő, egy átmenő felnyitással megközelíthető mosdóblokk belső falai piros üveglapburkolatot kaptak, azt az érzést keltve, mintha a mag belseje sejlene fel előttünk. A lépcsőházból jutunk fel a galériára. Itt nyugodt, viszonylag szeparált tanuló helyiség alakult ki az aula térben már használt bútorokkal, valamint egy kis „kávézó”, pihenő hely ital automatákkal.

Az álmennyezetet képező mevacó perforált acéllemezek már talán túl nehézkesnek is hatnának, de a térben megjelenő vastag pillérek függőlegesen kitolják a plafont. Tartószerkezetek, emellett az aula tereit különböző „fajtákra” osztják. A négyzetes alaprajzon a belső mag körül automatikusan kialakul a közlekedés tere, mint abszolút publikus tér. Ezek általában tengelyek mentén jönnek létre, két végpont között a legrövidebb út, amit az szemlélő érkezése pillanatában felmér és „bejár”. A keleti falak mentén ezzel szemben már fél publikus terek keletkeznek, a pillérek oltalmában lehet félre húzódni, leülni, olvasni, tanulni, beszélgetni. Könnyű hajlított acélvázás székek és asztalok alkalmasak erre a célra. Az aula nyugati oldalán is ilyen fél publikus tér van, de a bútorok formája, minősége mást céloz meg. A napsárga kényelmes 1-2-3 személyes fotelek egymás felé forgatva, alacsony asztalokkal a pihenés, relaxálás vagy nyugodt beszélgetés hivatott szolgálni.

LÁTVÁNYOK AZ AULATÉRBEN _ A MEVACO FALBURKOLAT FUNKCIÓI

A falburkolatot két-két pillérközben - az álmennyezethez hasonló - a Mevaco által gyártott perforált acéllemez képezi, ami több funkciót lát el. A 0,90x2,10 méteres táblák kihajtva ideiglenes kiállításnak adnak felületet: a perforált lemezre kampókkal lehet rögzíteni a kiállítás anyagát, ugyanez a módszer pedig alkalmas a ruhák tárolására is. Zárt állapotban a táblák szimplán falburkolatként vannak jelen.

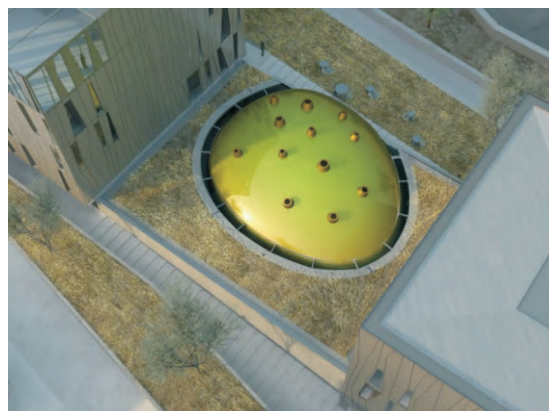
Az előcsarnokból már jól kivehető az „A” és „B” épület közötti 300 fős egyedi vasbeton szerkezetű nagyelőadó és konferenciaterem, a Kavics. Félig a földbe (födémbe) süllyesztve, a tetején kúp formájú bevilágítókkal igazán feltűnő jelenség és minden tekintetben eltér az épület többi részétől. A gömbölyű formát kívülről üvegmozaik burkolat teszi könnyedebbé és egyedivé. Az előadó és a közlekedő feletti födém találkozásánál fix, járható üveg felülvilágító sáv világítja. A körülötte kialakult teret sorolható, variálható támla nélküli ülőbútorok teszik színesebbé és játékosá, azonosulva a térben kialakult jelenséggel. Ez a mozaik burkolat borítja a főbejáratnál lévő trapéz alakú doboz falát, ami tovább fut egészen a lépcsőházig. Az előadó két duplaszárnyú bejárati ajtaja a már említett perforált acéllemezből készül.

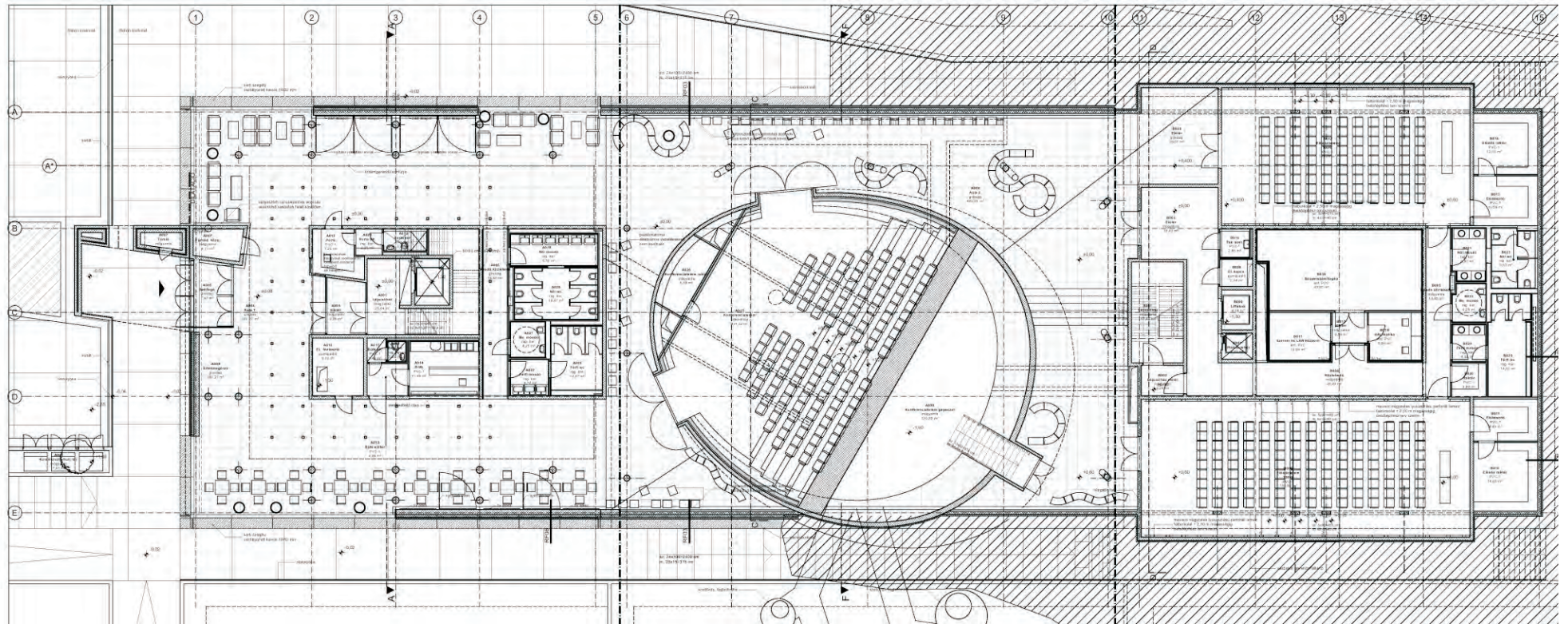

A kavicsban az emelkedő padlós előadóterem tiszta fehér belseje a metodista templomnál már említett érv mellett született. A 21. századi vetítési technika segítségével a kutatások, tudományos előadások és műszaki vívmányok vizuálisan megjelenítve még gazdagabb és izgalmasabb világot hoznak létre. A számítógéppel életre keltett virtuális világ ebben a környezetben folyamatos változást tudna generálni. Fények, hangok, mint az eszköztelen építészet „eszközei” járulnak hozzá a térélményhez. A bevilágítók csőszerűen nyúlnak be, természetes fényt juttatva a térbe, de ezek a fények technikai úton szabályozhatók.

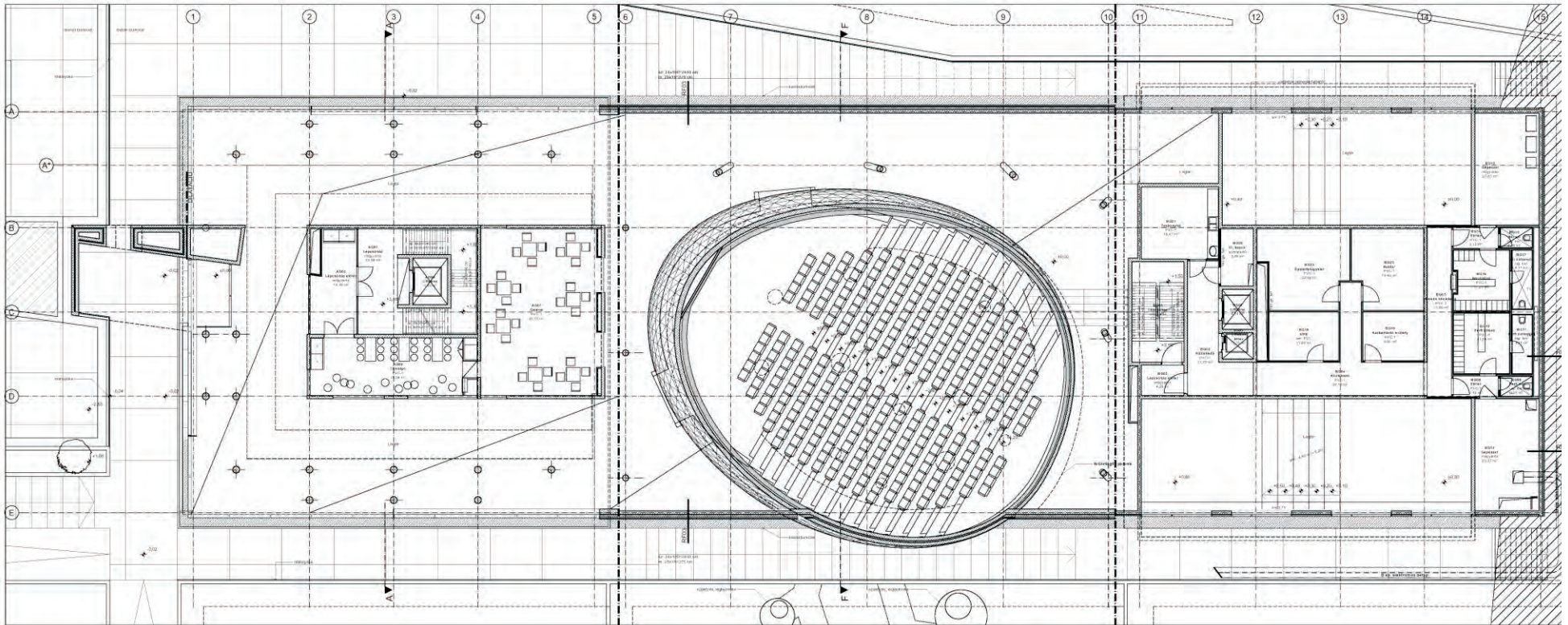

„B” épület - az alsó szintje az „A” épület felől síkban közelíthető meg, ahol a földszinten egy 100 és 150 fős előadóterem van. Ezekhez egyenként előkészítő helyiség és előadói raktár tartozik. A termek részben lépcsős padozattal tervezettek, fő megközelítési irányuk az „A” épület felől, kétszárnyú ajtón át történik. Az emeleteken a homlokzati traktusokban hallgatói gyakorlati laborok találhatóak.

A ÉS B ÉPÜLET GALÉRIA SZINTI ALAPRAJZA

Az „A” épület többi szintjét még további 4 - kisebb csoportok befogadására alkalmas - szemináriumi terem, igazgatói szobák, tárgyalók, konferencia terem és az egyetem működését biztosító vezetői, adminisztratív funkciók töltik ki.

Ettől eltérő funkciójú a középső „B” épület, ami átmenet az oktatási és a kutató épület között. A földszint kapcsolatban van az „A” épülettel, de az első szint már teljesen különálló. Ez a szint ad helyet a hallgatók gyakorlati óráinak, ahol két 24, két 16 és egy 12 fős teremben laboratóriumi felszerelések között végezhetik a kísérleteket. Ezek a helyiségek már megfelelnek a laboratóriumi előírásoknak. Az asztalok felülete ipari kerámia ill. ceradur burkolattal ellátott. Minden laborasztalhoz tartozik 1-1 fém mosogató hagyományos és ioncserélt vízvételi lehetőséggel, szemmosóval. Minden munkahelyhez tartozik villamos áram (2x240 V, 1x400 v), víz és gázcsap, sűrített levegő. Az asztalok felett szellőző rendszer húzódik végig, ami folyamatosan cseréli a levegőt. Minden laborban van egy vegyi fülke és a fal mentén végigfutó úgy nevezett fali munkaasztalok, amin mikroszkópokat és egyéb felszereléseket tárolnak. A felületek mind savállóak, lúgállóak, könnyen tisztíthatóak. A padlón PVC, a falakon stift mozaik 2,5 méterig, majd onnan a mennyezetig lélegző hátoldalú, mosható tapéta a burkolat.

A többi szinten számítógépes állásokkal felszerelt munkatársi szobák, és korszerűen felszerelt speciális kutatólaborok vannak. A második szinten az egyszerűbb és biztonságosabb belső közlekedés miatt, egy üvegezett híd vezet át a „C” épületbe.

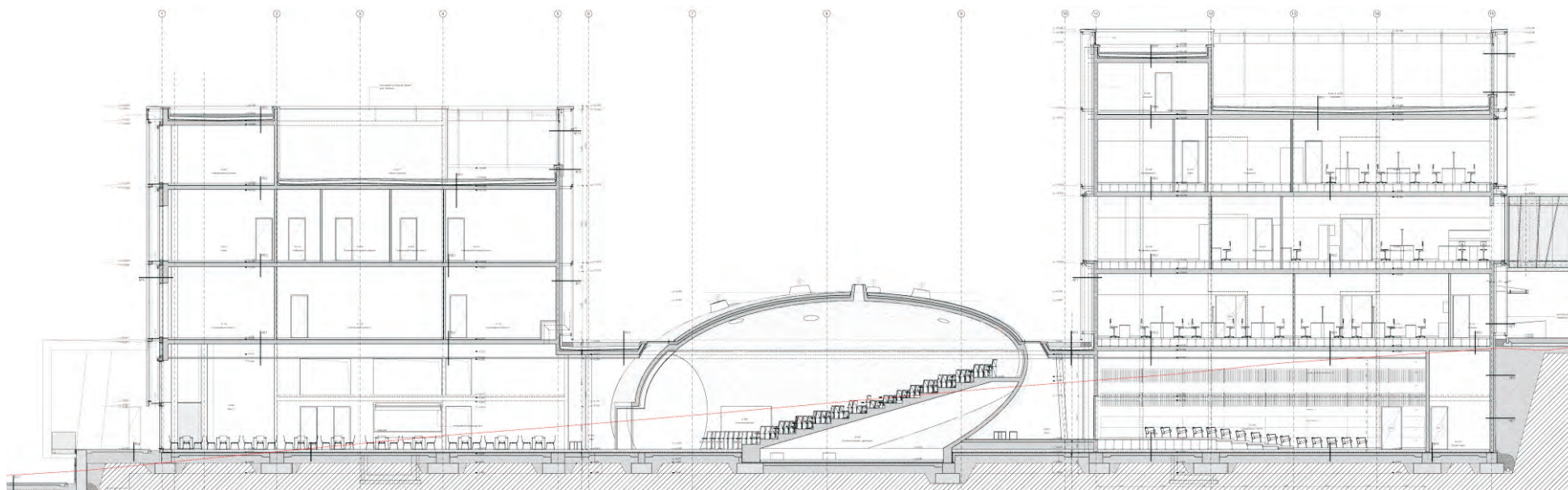
„C” épület – laborok. A biztonsági előírások, kutatások zavartalan folytatása érdekében mind közül a legzártabb egység. A tömb külső, kiszolgáló forgalma a „B” és „C” épületek között kialakított térről közvetlenül biztosítható. A „B” épülethez hasonlóan, a déli homlokzatra telepített kétkarú lépcsőmaggal kiszolgált. A szinteken a belső mag köré szervezett közlekedőkről nyílnak a speciális kutató laboratóriumok, oktatói-kutatói szobák. A negyedik szinten a központi magban speciális laboratórium és helyiségeinek szigorú rendje van, a biztonság és fertőzésveszély miatt speciális műszaki megoldásokkal (légzárás, ellenőrzés, védelem). A tetőszinten úgynevezett állatház kapott helyet az oktatáshoz és kutatásokhoz szükséges kísérleteknél felhasznált állatok napi elhelyezésére, a növényekkel történő vizsgálódáshoz pedig a virágházak adnak teret.

A tervezői cél egy gazdaságosan, ökonomikusan kialakított, újszerű épület megfogalmazása volt, amely az energiaellátás módjában és a külső megformálásban is tükröződik. A tervezett homlokzatok úgynevezett klímahomlokzatok, amelyek nem a hagyományos értelemben vett, már bevált műszaki megoldásúak, hanem az épületek teljes egészére kiterjedő, újszerű koncepcióval bírnak.

Az oktatás és kutatás e magas színvonalú intézménye innovációs hatással van a környezetére. Az egyetem, mint funkció és közösség önmagában is vonzó társadalmi színhely, a tudást, kultúrát és megújulást jelent. Az épület zárt struktúráját éppen maga a nyitottságra ösztönző funkció töri meg és lépi túl annak kereteit, kapcsolatot teremtve az urbánus környezettel, a lakossággal. A 21. század üzenete az, amit a funkció és a forma magában hordoz.

A ÉS B ÉPÜLET METSZETE

ÖSSZEGZÉS

A kutatómunkám során megismert filozófiai, művészettörténeti és építészeti térelméletek, tér leképezési folyamatok, valamint azok gyakorlatba való átültetése rámutatott arra, hogy ezen ismeretek alkalmazása, adott esetben újraértelmezése, továbbgondolása a mai kor építészeti kihívásainak elengedhetetlen alaptétele. A specifikus feladatok megoldását nagymértékben befolyásolják olyan korunkra jellemző tényezők, melyek nem elválaszthatók az építészeti alkotástól. Megvalósíthatóság, fenntarthatóság, környezettudatosság. A kor építészetének fontos alaptételei, mely szavak tartalmába burkolva olyan társadalmi, gazdasági tényezők rejlenek, amik az alkotás, azon belül a téralkotás szabadságát erősen befolyásolják, még ha magával a tér meghatározásával, jelentésével és annak megfogalmazásával összefüggésük nincs is. Azonban ezek azok a tényezők, melyek befolyásolják a tér tényleges létrejöttét. Így az építész feladata kell legyen, hogy az alkotás folyamata során felhasználjon minden olyan tudást – legyen szó eszköztelenségről vagy a kor technikai vívmányait kiaknázó megoldásokról – mely nem csak funkcionáló, hanem élhető környezetet is generál.

A disszertációban szereplő munkáknál munkatársaim voltak:

Pestszentimre, 9 csoportos óvoda centrum tervpályázat:

Hutter Ákos DLA

Rétfalvi Donát DLA

Simon Zsolt

Alsózsolcai metodista templom _építészet:

Dr. Bachman Zoltán

Bianki Dániel

Pécsi Science Building _belsőépítészet

B. Soós Klára

Kapcsos Beatrix

Molnár Tamás

IRODALOMJEGYZÉK

Batár Attila: Az emberi tér _ Válogatott tanulmányok, Terc, 2010

Ferkai András: Úr vagy megélt tér _ Építészettörténeti írások, Terc, 2003

Moravánszky Ákos, M. Gyöngy Katalin: A tér _ kritikai antológia, Terc, 2007

Hajnóczy J. Gyula: Vallum és intervallum _ Az építészeti tér analitikus elmélete, Akadémiai Kiadó, Bp. 1992

Mezei Árpád: Építészettelméleti könyvecske, N&n, Bp., 1996.

Gádoros Lajos: Középületek tervezése, Tankönyvkiadó, Bp., 1978.

Dr. Reischl Antal: Lakóépületek tervezése, Tankönyvkiadó, Bp., 1973.

Major Máté: Építészettörténeti és építészettelméleti értelmező szótár, Akadémiai Kiadó, Bp., 1983.

Alois Riegl: A későrómai iparművészet _ Művészet és elmélet, Corvina Kiadó, 1989.

Johannes Itten: A színek művészete _ Tanulmányi kiadás, Corvina Kiadó, 1978.